

NORDHUNGARIA INFORMO

**Informilo de „Király Lajos” Esperanto Amika Rondo
Miskolc**

ÉSZAKMAGYARORSZÁGI HÍR

**A „Király Lajos” Eszperantó Baráti Kör Tájékoztatója
Miskolc**

2006. május
Majo 2006.

MÁJUS	2
MAJO	4
Rabszolgái vagy gyermekei vagyunk-e a Földnek?	6
Sklavoj aŭ idoj de tero ni estas?	6
MAGYARORSZÁGI KIRÁNDULÁSOK	11
D i ó s g y ő r	11
HUNGARLANDAJ EKSKURSOJ	12
D i ó s g y ő r	12
KONZULTÁCIÓ	13
Hét közép európai ország Eszperantó Szövetségeinek konzultációja.....	13
Következtetések és ajánlások.....	13
KONSULTIĜO	14
Konsultiĝo de sep Mezeŭropaj Landaj E-Asocioj.....	14
Konkludoj kaj rekomendoj.....	14
La partoprenintoj rekomendas.....	14
Nevezetes világnapok	15
Famaj mondotoj	17
Kalendárium	19
Kalendaro	19
Toszkána, Olaszország kertje	20
Toskanio estas ĝardeno de Italio	21
Négy évtized a kispadon	22
Kvar jardekoj sur sporteja benkeo	23
ESZTERGOM	25
Historio de la urbo Esztergom.....	32
okaze de la 150-a datreveno de la konsekro de ĝia katedralo en 1856.....	32
ESZTERGOM	32

MÁJUS

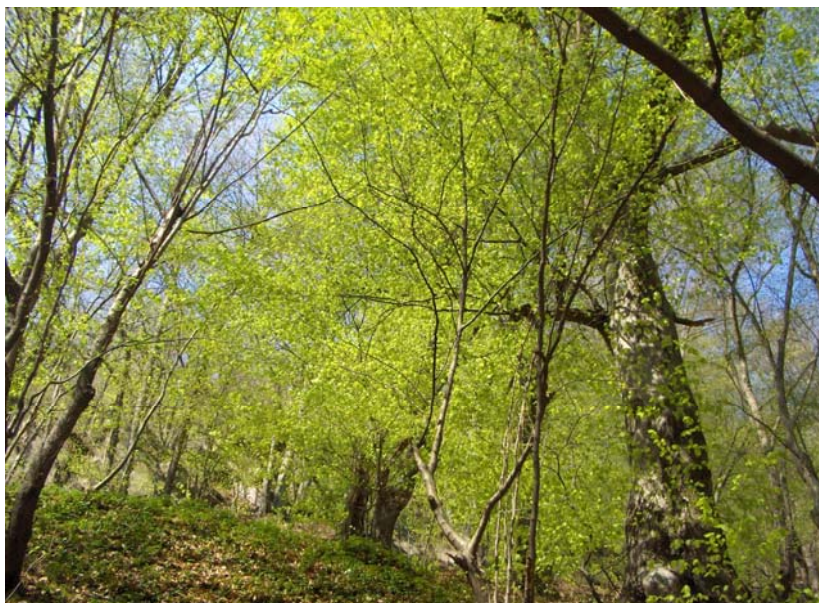

Foto de Lászlóné Pásztor

Május van. Túl vagyunk a nagy tavaszi áradásokon. A folyók vize visszavonulóban van.

Amíg azonban Egyiptomban a Nílus árvize termékenységet, bőséget hoz ősidők óta, itt Magyarországon a Tisza, Duna és a többi nagy folyó árvize az elöntött termő területek növény és állatvilágának, a vályogból épült házak pusztulását idézi elő.

A XIX. században írta Petőfi Sándor a Tisza folyóról a Tisza c. versében:

Mint az örült, ki letépte láncát,
Vágtatott a Tisza a rónán át,
Zúgva, bögve törte át a gátot,
El akarta nyelni a világot.

A megáradt folyó ma is ilyen.

Életem során gyakran jártam kirándulni. Mindig szerettem a változatos tájakat, a természetet. Ezért is szeretem *Petőfi Sándor* verseit, mert az ő gondolatai fejezik ki a legjobban az én érzéseimet is. Ugyan ezt tapasztaltam *Dr. Kalocsay Kálmán Petőfi-vers fordításainál* is.

Kirándulásokon amikor lefeküdtem a földre, egy fűszállal a számban, én is része voltam a nagy természetnek. Rám borult az ég és körülöttem nyüzsgött az élet. Kissé távolabb tőlem a fák, az erdő még gyenge lombja hajlott a süppedő avar fölé, melyből mindig új élet fakad, mert elbomlásával jó táptalajt biztosít az erdő növényvilága részére. Az elbomlást előidéző baktériumok a nedves talajban szaporodva segítik elő, hogy az újraképződő tápanyagokat a fák és egyéb növények mielőbb felszívhassák.

Ugyancsak a *Tisza c.* versben írta Petőfi Sándor:

Oh természet, oh dicső természet!
Mely nyelv merne versenyezni véled?
Mily nagy vagy te! Mentül inkább hallgatsz,
Annál többet, annál szebbet mondasz.

A fák, az erdők termelik meg az oxigént, ezért jó, ha minél több van belőlük. Csak néhány évtizede ismert a tény, hogy a föld légkörének 20 %-os oxigéntartalmát a tengerek és szárazföldek asszimiláló zöld növényei állítják elő. Ezért kell védeni azt a kiömlő olajtól vagy

más mérgező anyagoktól. Egy bolygó légkörét a növényzet fokozatosan, évmilliók során tölti fel oxigénnel. A mi korunk utóbbi éveiben, ki - bányásszuk a szenet, elégetjük az olajat, hogy jobb életkörülményeket teremtsünk az emberiségnek. A fák, az erdők kivágásával a talaj elsoványodik, mert az esők kimossák az ásványokat belőle. A fák kivágásával fogy az oxigéntermelő anyag, és ugyanakkor az azokon élő növények, állatok, mikroorganizmusok élettere is.

Az ember feladata, hogy a fákat, erdőket újratereltesse a saját és a többi élőlény érdekében. A fa, az erdők, az élő világ megfigyelése, a csendes szemlélődés, a nyugalom és a jó levegő élvezete fontos a mi gépesített világunk embere számára is. Felüdít, életerőt ad életünk nehézségeinek elviseléséhez. Az erdő segít bennünket. Nekünk is segítenünk kell: a fák, az erdők megmaradását, megóvását, gyarapítását.

Tartsuk be az erdő fohászát!

Az erdő fohászja

„Vándor, ki elhaladsz mellettem, ne emelj rám kezet!

Én vagyok tűzhelyed melege hideg téli éjszakákon. Én vagyok tornádó barátságos fedele, melynek árnyékába menekülsz a tűző nap elől és gyümölcsöm oltja szomjadat.

Én vagyok a gerenda, mely házadat tartja, én vagyok asztalod lapja, én vagyok az ágy amelyben fekszel, a deszka, melyből csónakodat építed.

Én vagyok házad ajtaja, bölcsőd fája... koporsód fedele.

Vándor, ki elmegy mellettem hallgasd a kérésem: ***Ne bánts!***”

A fák, az erdő nem csak a fa anyaguk és oxigéntermelésük miatt fontosak. Hanem azért, mert élőhelyet biztosítanak a madaraknak és még sok más élőlénynek is.

Környezetünkben a házi madarakon túl is *sok fajta madár él*. Vannak *itt élő* és vannak *költöző, vonuló madarak*. A madárvonulást a *túlélés ösztöne* alakította ki és irányítja ma is.

A fajok *fennmaradása* miatt, különösen a *szaporodás* idején létfontosságú, hogy megfelelőek legyenek a *környezeti körülmények és a táplálkozási lehetőségek*. A költöző madarak nagy távolságokat tesznek meg, hogy a *költés idejére táplálékban bővelkedő* helyekre vándoroljanak. Az ornitológusok meggyűrűzik a madarakat, így tudják nyomon követni és megfigyelni őket. Nyolc madárvonulási út van, de előfordul, hogy egyes madarak vagy madárcsoportok keresztelik mások útját, vagy olykor eltévednek.

A madárvonulást *ösztönös és tanult folyamatok* szabályozzák. A viselkedést befolyásolják a napi fényviszonyok, az éghajlati és a földrajzi terepviszonyok változásai is.

Vannak *veszélyeztetett madárfajok*, melyek kihalóban vannak *Költésüket segítve* kell óvnunk őket. Ma már erre nemzetközi egyezmény van. (Ilyen például: a bonni egyezmény). A vad madarak vonulása éppen úgy több ezer éves, mint a madárinfluenza.

Ne a madarakat hibáztassuk a házi szárnyasok megbetegedése miatt, hanem az emberi mulasztásokat, például a higiénés követelmények elmulasztását.

Hazánk néhány térségében találtak olyan madarakat, melyek a madárinfluenza miatt hullottak el. Emiatt szigorú intézkedéseket tett szükségessé a kór terjedését megelőző védekezés.

(A madarakra vonatkozó rész: a Búvár c. lap 2006.áprilisi számából származik)

Pásztor Lászlóné

MAJO

Estas majo. Ni travivis la grandajn printempajn torentojn, inundojn. La akvo de la riveroj nun retiriĝas. Sed, dum en Egipto ekde la pratempoj la inundo de la Nilo kaŭzas fekundecon, produktivcon, en Hungario la inundoj de la grandaj riveroj, inter ili Danubo kaj Tibisko, pereigas la kreskaĵaron, la bestaron kaj la domojn konstruitajn el argilo sur la superakvigigitaj terenoj. En la 19-a jarcento pri la inundo de Tibisko jene skribis **Sándor Petőfi**, hungara poeto, en sia poemo *Tibisko* :

Foto de Lászlóné Pásztor

*Frenezul' post rompo de kateno,
Jen, Tibisko kuris tra l'Ebeno,
hurle rompjis dignon, ŝaŭme bolis,
tutan mondon ĝi engluti volis.*

La grandaj riverinundoj aspektas same ankaŭ nuntempe.

Dum mia vivo mi ofte ekskursis. Ĉiam mi ŝatis la variajn pejzaĝojn, la naturon. Ĝuste pro tio mi ŝatis la poemojn de **Petőfi**, ĉar liaj poemoj povis plej perfekte esprimi ankaŭ miajn sentojn. La samon mi spertis ankaŭ rilate al la **Petőfi** - poemotradukoj de **D-ro K. Kalocsay**.

Kiam ekskursante mi kuŝis sur la herbejon, kun herbero en la buŝo, ankaŭ mi estis parto de la naturo. Super mi estis la ĉielo, kaj ĉirkaŭ mi svarmis la vivo. Iom pli fore de mi, super la elastan sekfoliaron kliniĝis la freŝverda, malforta foliaro de kelkaj arboj, de la arbaro. El la malseka falfoliaro ĉiam eliĝas nova vivo, -mi spertis- novaj kreskaĵoj, ĉar ĝia diseriĝo donas bonan nutraĵmaterialon. La malkombiniĝon farantaj bakterioj bone plimultiĝas en la malseka grundo de arbaroj, tiel ili helpas la novan estiĝon de novaj nutraĵmaterialoj, kaj tion, ke la radikoj de la kreskaĵoj adsorbu tiujn plej baldaŭ.

Petőfi skribis (laŭ traduko de **D-ro K. Kalocsay**) en la sama poemo *Tibisko*:

*Ho Naturo, inde ne glorebla,
vin konkuri lango estas febla!
Kia grando! Ju pli vi silentas,
ja vi des pli brile elokventas.*

La arboj, arbaroj *produktas la oksigenon*. Tial ni bezonas multon de ili. Nur ekde kelkaj jardekoj ni konas la fakton, ke la 20%-an oksigenenhavon de la atmosfero, produktas la verdaj asimilantaj kreskaĵoj de la kontinentoj kaj maroj. Tial ni devas protekti ilin de la pereco pro la elverŝita oleo aŭ de la aliaj toksaj materialoj. La atmosferon de iu ĉielkorpo la kreskaĵaro laŭgrade plenigas per oksigeno, dum milionoj da jaroj. En nia erao dum la lastaj tempoj ni elminas la karbon, dehakas la arbarojn por estigi pli bonajn vivcirkondiĉojn por la homaro. Per dehako de arboj, arbaroj la grundo malriĉiĝas pro perdo de la mineralaĵoj, vivaro per akva ellavo. Malpliĝas la oksigenon produktantaj aĵoj, kaj malpliĝas ankaŭ la vivospaco de la birdoj, kaj aliaj animaloj, mikroorganismoj.

Tasko de la homo estas, relokigi, replanti la plantojn, arbojn, arbarojn sur la Tero en sia propra intereso, kaj en intereso de la vivo mem.

La observado de la vivantaro, ĝia serena rigardado, la ekskursadoj, la promenadoj en la netuŝita naturo gravas ankaŭ por la homo de nia maŝinigita mondo. Tiuj refreŝigas nin, donas vivforton por toleri la malfacilaĵojn de nia vivo. La arbaroj helpas nin, tial ankaŭ ni devas helpi la reston, la pluvivon kaj la plimultiĝon de la arboj!

Ni respektu la „preĝon de la arbaro”, legebla sur lignoskulptitaj tabuloj en arbaraj regionoj, en norda parto de Hungario

Preĝo de la arbaro

„Vaganto, kiu preteriras min, ne levu la manon kontraŭ mi!

Mi estas la varmo de via fajrejo dum vintraj noktoj malvarmaj;

mi estas la tegmento de via verando, kie vi trovas ombron kontraŭ la brulanta Suno, kaj mia frukto malsoifigas vin.

Mi estas la trabo subtenanta vian domon; mi estas la plato de via tablo, la lito en kiu vi kuŝas, la lignotabulo el kiu vi konstruas por vi boaton.

Mi estas pordo de via domo, la ligno de via lulilo kaj de via ĉerko.

Migranto, kiu preteriras min, aŭskultu mian peton: ***ne damaĝu min!***”

Sed, la arboj, arbaroj gravas ne nur pro ilia lignomaterialo, kaj oksigen-produktado, ili ankaŭ donas vivlokon por birdoj kaj aliaj animaloj.

En nia ĉirkaŭaĵo krom la domaj birdoj vivas multspecaj aliaj birdoj. Inter ili troviĝas samloke vivantaj kaj migrantaj birdoj. La birdomigradon evoluigis la idogenera instinkto, kaj tio direktas ĝin ankaŭ hodiaŭ. Pro la konservo de la specioj, ĉefe dum la tempo de la reproduktiĝo estas vivnecesaj la favora vivmedio kaj la nutroebleco. La migrantaj birdoj traflugas grandajn distancojn, ke je tempo de la kovo ili troviĝu en nutraĵoriĉaj teritorioj. La ornitologoj ringumas la birdojn, tiamaniere ili povas sekvi kaj observi ilin. Ok vojoj de birdomigrado ekzistas, sed ofte okazas, ke kelkaj birdoj, eĉ tutaj grupoj krucas alies vojon, aŭ vojmiksas.

La birdomigradon regulas instinktaj kaj lernintaj faktoroj. La sintenon influas ankaŭ la tagaj lumkondiĉoj, la ŝanĝiĝoj de la klimato kaj de la geologiaj terenoj.

Ekzistas danĝerigitaj birdospecioj, kiuj komencas formorti, do ni devas protekti ilian kovadon.. Nun jam ekzistas internaciaj kontraktoj pro tio. Tia estas ekzemple la tn: *Kontrakto de Bonn*.

La migrado de la sovaĝaj birdoj estas same plurmil-jara, kiel la birdo-influenco. Ni ne kulpigu la birdojn pro la malsaniĝo de niaj domaj birdoj. Laŭ la veterinaroj, ni povas kulpigi nin mem, la homojn pro la prokrasto de farendaĵoj koncerne la necesaj higienaj postuloj. En kelkaj regionoj de Hungario oni trovis tiajn birdojn krevintajn, pro birdoinfluenco. Do, la prevento bezonas severajn aranĝojn kontraŭ la disvastiĝo de tiu virusa, infekta malsano de birdoj.
(Pri la birdoj, la artikolon de la revuo Búvár, esperantigis Lászlóné Pásztor)

Dr Dudich Endre:
D-ro Endre Dudich:

Rabszolgái vagy gyermekei vagyunk-e a Földnek?
Gaia története - vidám história-e?
Sklavoj aŭ idoj de tero ni estas?
Historio de Gaia – ĉu gaja historio?
Daŭrigo

5. Eŭropé kaj Eŭropo

Laŭ la helena mito **Eŭropé** estis princino, filino de reĝo **Agenoro** de la fenicia urboŝtato Tiro. Ŝin forlogis (for-rabis?) la ĉefa olimpa dio de la Grekoj, **Zeŭso**, transformiĝinta je virbovo, kaj portis ŝin al la insulo Kreto.

Antaŭ ĉ. 3.500 jaroj **Gaia** denove intervenis al la evoluo de la homaro. Kiel unu el la manifestaĵoj de la aktiva subdukcio, erupciis la vulkano Santorin en la Egea maro. Tiu ĝis nun plej forta erupcio kaj grandega cunamo (detrua marondego)kreita de ĝi mortige efikis al la minoa kulturo de Kreto. Eble tio estas la reala kerno de la mito pri Atlantido, iĝinta vaste konata dank' al du dialogoj de **Platono** (*Timajo*, *Kritio*). Ankaŭ almenaŭ kelkaj de la dek egiptaj plagoj (konitaj el la dua libro de **Moseo**) povas esti interpretitaj sur tiu bazo.

Tiel ekhavis grandan ŝancon la Grekoj. Post kiam ili sukcesis repuŝi la atakojn de la potenca **Persa Imperio**, la ĉefa teritorio de konkurado kaj militaj konfliktoj inter la Grekoj kaj Kartaganoj estis la granda, fruktodona insulo Sicilio. Post la falo de la malnovaj feniciaj patrinurboj Tiro kaj Sidono, la nordafrika Kartago (*Kart-hadasht*, la „nova urbo”) restis sen apogo. Kiel malamikoj, la Grekojn sekvis la Romianoj. En la decida, tria milito la Romianoj senindulge neniigis Kartagon. Poste, cetere, **Julio Cezaro** ordonis denove konstrui Kartagon, sed tiu Nova Kartago jam estis romia urbo... (Ties ruinoj estas videblaj ĉe Tuniso).

La Romiaj imperiestroj orgojle fanfaronis, ke la Mediteraneo (*mare nostrum*, „nia maro”) iĝis „fiŝlageto de Romo”. La mirinde organizita Romia Imperio etendiĝis de Persio al Britio kaj de Germanio al Nordafriko (ĉie, kie oni kultivis vinberojn kaj produktis vinon).

Dum la sekvinta jarmilo, la nordan parton de Azio, situantan norde de la centraj falditaj montar-ĉenoj, plurfoje efikis katastrofa *aridiĝo* de la klimato. Almenaŭ parte tio estis la kaŭzo de la amasaj moviĝoj de grandegaj homgrupoj okcidenten, konita sub la nomo de **popolmigrado**. Tio lanĉis vicon da nomadaj kaj duonnomadaj popoloj kontraŭ Eŭropo: *Kimerojn*, *Skitojn*, *Masagetojn*, *Sarmatojn*, *Gotojn*, *Hunojn*, *Gepidojn*, *Avaŭrojn*, **Hungarojn**, *Peĉenegojn*, *Kumanojn* kaj *la Mongolojn-tatarojn*.

Ekde la 7-a jarcento la nomadaj *Araboj* elŝvarmantaj el la Arabia dezerto okupis la tutan Proksiman Orienton, Nordafrikon kaj eĉ la Iberian duoninsulon. La intertempe kristaniĝinta Eŭropo troviĝis inter du fajroj.

La *nigra morto*, la epidemio de pesto, importita el Oriento, en la 14-a jarcento grave rarigis la loĝantaron de Eŭropo. Ankaŭ tio kontribuis al tio, ke meze de la 15-a jarcento (en la jaro 1453) la Otoman -Turkoj konkeris Konstantinoplon. Tio signifis la finon de la Orient-Romia Imperio, kiu tamen ekzistis mil jarojn pli longe, ol la Okcident' - Romia.

Per tio iĝis tranĉita la *Vojo de Silko* liginta la urbon Ĉangan (nuntempe: Hsi'an) en Ĉinio kun Bizanco kaj ankaŭ la *Vojo de Spicaĵoj* (konektinta Bizancon kun Sud-orienta Azio).

5. Europé és Európa

A hellén monda szerint **Európé** hercegnő volt, Tirosz föníciai városállam királyának, **Agenornak** a lánya. **Európét** elcsábította (elrabolta?) a görögök olümposzi főistene, **Zeusz**, bika képében, és Kréta szigetére vitte.

Mintegy 3 500 évvel ezelőtt **Gaia** ismét beavatkozott az emberiség fejlődésébe. Az aktív szubdukció megnyilvánulásaként kitört a Szantorin vulkán az Égei-tengerben. Ez a mindezideig legerősebb kitörés és az általa kiváltott óriási *cunami* (tengeri szökőár) halálos csapást mért Kréta minoszi kultúrájára. Ez lehet a valóságos magva az *Atlantisz*-mondának, amely **Platón** két dialógusa (*Timaosz*, *Kritiasz*) alapján vált közismertté. A **Mózes II.** könyvéből ismert tíz egyiptomi csapás némelyike is magyarázható ezen az alapon

Így „kerültek helyzetbe” a görögök. Miután sikeresen visszaverték a hatalmas **Perzsa Birodalom** támadásait, a görögök és karthágóiak közötti versengés és háborúskodás fő területe *Szicília* lett, ez a nagy és termékeny sziget. A föníciai anyavárosok, Tirosz és Szidón eleste után az északafrikai Karthágó (*Kart-hadasht*, az „új város”) támasz nélkül maradt. Ellenségként a görögöket a rómaiak követték. A döntő, harmadik pún háborúban a rómaiak könyörtelenül megsemmisítették Karthágót. Később ugyan **Julius Caesar** újra felépíttette Karthágót, de ez az Új-Karthágó- amelynek romjai Tunisznál láthatók- már római város volt.

A rómaiak gögösen hirdették, hogy a Földközi tenger (*mare nostrum*, a „ mi tengerünk”) „*Róma halastavává*” lett. A bámulatosan megszervezett Római Birodalom Perzsiától Britanniáig és Germániától Északafrikáig terjedt – ahol csak szőlőt lehetett termesztetni és bort készíteni.

Az ezt követő ezer év során Északázsiát. A középső, gyűrt hegláncoktól északra, többször is katasztrofális *tartós aszály* sújtotta. Legalább részben ez válhatta ki nagy népcsoortok nyugat felé vándorlását, amelyet *népvándorlás* néven ismerünk. Ez egész sor nomád és félnomád népet zúdított Európára: Ilyenek voltak: a *kimmérek*, *szkíták*, *masszagéták*, *szarmaták*, *gótok*, *hunok*, *gepidák*, *avarok*, **magyarok**, *besenyők*, *kunok* és a *mongol-tatórok*.

A hetedik századtól kezdve a nomád arabok kirajzottak az Arábiai sivatagból és meghódították az egész Közelkeletet, Északafrikát, sőt még az Ibériai félszigetet is. Az időközben kereszténnyé vált Európa két tűz közé került.

A keletről behurcolt *fekete halál*, a pestis, a 14. században súlyosan megritkította Európa lakosságát. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy a 15. század közepén (1453-ban) az ottomán-törökök elfoglalták Konstantinápolyt. Ez volt a Keletrómai Birodalom vége, amely azonban így is ezer évvel tovább állt fenn, mint a Nyugatrómai.

Ezzel a törökök elválták a kínai Csangan (ma: Hszi'an) városát Bizánccal összekötő *Selyemutat*, valamint a Bizáncot délkelet-Ázsiával összekötő *Fűszerutat* is.

.6. Ameriko kaj la maroj

Komence de la 15-a jarcento okazis *klimat-ŝanĝiĝo*, karesnome “la eta glacialo”. Pro tio Eŭropo suferis larĝ-skalan malsaton kaj sekve sangajn ribelojn. Krome la konkero de Ameriko fare de Eŭropanoj prokrastiĝis je unu jarcento kaj duono. Nome la malvarmiĝo metis finon al la setlejoj de la Vikingoj en Grenlando, elkie la eskpedicio estrata de **Leif Eirikson** en la jaro 1001 malkovris “la *Nove trovitan landon*” (New Foundland). Grenlando ĉesis esti alloga “verda lando”.

Fine de la 15-a jarcento komenciĝis kaj dum la 16-a daŭris la konkero de la Nova Mondo, la detruado de ties malnovaj altnivelaj kulturoj (de la *Azteka, Miŝteka, Maja, Inka ktp.* popoloj). La erckuŝejoj en la junaj falditaj montaroj de Meza kaj Suda Ameriko liveris kolosajn amasojn da oro kaj arĝento, ĉefe por Hispanio.

Interalie pro tio perdis sian valoron la nord-hungariaj minejoj de la Reĝlando Hungario, kiuj estis riĉegaj kaj riĉigaj dum la Mezepoko.

Multaj utilplantoj: *fazeolo, kakao, kapsiko (papriko), maizo, terpomo, tomato*, igis la agrokulturon de Eŭropo kaj la menuon de ties loĝantaro multe pli varia kaj vitaminriĉa. La tabakon, pro ĝiaj malsanigaj flankefikoj oni moknomis “*la venĝo de la Indianoj.*”

La eŭropaj konkerantoj re-inventis la malnovan institucion de *sklaveco*, kaj senskrupule praktikis ĝin. Multaj nigraj tribestroj kaj arabaj komercistoj komplicis. Tio ĝisfunde modifis la etnan konsiston de la Nova Mondo, kreanta “*afro-amerikajn*” homgrupojn, kun ĉia ebla haŭtkoloro.

“*Kvankam la ŝipo estas supre,
kaj la akvokurentoj malsupre,
tamen estras la akvo.*”

(Sándor Petőfi)

– Kiu estras la maron, regas la tutan mondon.

La lukton por la kontrolo super la maroj gajnis Britio, kontraŭ Francio, Hispanio, Nederlando kaj Portugalio. Eĉ Aŭstralio kaj Novzelando iĝis britaj kolonioj, kvankam malkovris ilin Nederlandanoj.

6. Amerika és a tengerek

A 15. század elején éghajlatváltozás következett be, becenevén a *“kis jégkorszak”*. Ez Európában éhínséget eredményezett, és véres felkelések törtek ki. Ezenkívül másfél évszázad késedelmet szenvedett Amerikának az európaiak általi meghódítása. Ugyanis a lehülés véget vetett a grönlandi viking településeknek, amelyekből elindulva a **Leif Eirikson** vezette expedíció 1001-ben felfedezte az *“Újjonnan megtalált földet”*. (New Foundland). Grönland nem volt többé csábos *“Zöld föld.”*

A 15. század végén megkezdődött, és a 16. században folytatódott az Újvilág meghódítása, régi magaskultúráknak tönkretétele (azték, misték, maja, inka stb. kultúra). Közép- és Délamerika fiatal gyűrthegeiségeinek érctelepei óriási tömegű aranyat és ezüstöt szolgáltatottak, főleg Spanyolország javára.

Többek között ezért veszítették el értéküket a Magyar Királyság északmagyarországi ércbányái, amelyek a középkorban oly gazdaggá tették az országot.

Számos haszonnövény: bab, burgonya, kakaó, kukorica, paradicsom gazdagította Európa mezőgazdaságát és tette változatosabbá vitamindúsabbá lakosságának étrendjét. A dohányt káros mellékhatásai miatt *“az indiánok bosszúja”* csúfnévvel illették.

Az európai hódítók újra-feltalálták a **rabszolgaság** ősi intézményét, és gátlástalanul gyakorolták azt, sok fekete törzsfőnök és arab kereskedő cinkos közreműködésével. Ez gyökeresen megváltoztatta az Újvilág etnikai képét: *“afro-amerikai”* népcsoportok jöttek létre, minden lehetséges bőrszínnel.

*“Bár felül a gálya,
és alul a víznek árja,
azért a víz az úr.”*
(Petőfi Sándor)

Aki pedig a tenger ura, az egész világ ura.

A tengerek uralmáért folytatott harcot Britannia nyerte meg, Franciaországgal, Hollandiával, Portugáliával és Spanyolországgal szemben. Még Ausztrália és Újzéländ is brit gyarmat lett, jóllehet hollandok fedezték fel.

7. Atencoj kontraŭ Gaia

La industria revolucio, helpe de la teknika aplikado de la eksperimentada kaj matematikita naturscienco, uzanta la energion gajnitan el la *ŝtonkarbo kuŝejoj* de Britio, ĉiam pli kaj pli ŝanĝis interalie ankaŭ la vivmedion de la homoj. Pli frue la homoj nur bone-nebone adaptiĝis al sia ĉirkaŭaĵo, ekuzante ties donitaĵojn. Nun la homo de la eŭropa civilizo pli kaj pli profunde modifis ĝin. Precipe poluante la aeron, la akvon kaj la grundon. Kaj senindulge ekspluatas siajn hom-gefratojn, en la kolonioj kaj ankaŭ hejme, por amasigi kapitalon. Se li konsideris tion necese, li hipokrite inventis (kaj ankaŭ nun inventas) mensogajn sed konvenajn teoriojn/ideologiojn.

Post la militoj por la kolonioj, la fererco- kaj karbokuŝejoj sekvis la *Epoko de petrolo kaj tergaso*, kun la sennombraj plastikaĵoj produktitaj de la rapide disvolviĝanta organika kemio. Tio komenciĝis jam en la dua duono de la 19-a jarcento - unue en Nordameriko -, sed iĝis tutmonde karakteriza en la 20-a. Tio ne bezonas pruvojn. La lukto por petrolo kaj tergaso ankoraŭ ne estas finita. La spektaklo de brulantaj petrolputoj estas bone konata por ni ĉiuj.

Sed aldoniĝis al tio la daŭre kreskanta demando por aliaj metaloj. La unua estas la *aluminio*, poste sekvis kelkaj *pezaj kaj raraj metaloj* (ekz: titano, vanadio) necesaj por la raketo-tekniko kaj la spaceslorado, kaj, evidente, *uranio*. Krome speciale gravas la krudmaterialoj de duonkondukiloj (ekz: niobio).

La utiligo de *nuklea energio* por militoj, poste pacaj celoj malfermis novan, teruran fonton de danĝero. Krome ĝi produktis amasojn da novtipaj industriaj defalaĵoj, multe pli danĝeraj ol la tradiciaj, ĉar *radioaktivaj*.

Estiĝis truo *en la protekta ozona ŝildo* de la alta atmosfero. La naturaj procezoj klimataj ŝajnas esti konfuzitaj.

La pura akvo paŝo post paŝo iĝas la plej alta valoro. *La malpuriĝo jam iĝis tutgloba, kaj riskas superi la naturan regeneran kapablon de Gaia.*

Oni nepre devas konkludi – kvankam jena historia trarigardo ŝajne estas tro eŭrop-centra – **ke la homaro dum sia tuta ekzisto estis sklavo de Gaia.** Tio ĝi estas eĉ nun „kiu subtenas kaj nutras nin.”(Sankta Francisko de Asiso: Kantiko de la kreitaro.)

(En la junia numero sekvos la tria kaj fina parto.)

7. Merényletek Gaia ellen

Az ipari forradalom, a kísérletes és matematizált természettudomány műszaki alkalmazása révén, Britannia kőszételepeiből nyert energiával, mind-inkább megváltoztatta az emberek környezetét is. Korábban az emberek csak jól-rosszul alkalmazkodtak környezetükhöz, kihasználva annak adottságait. Most az európai civilizáció embere mind nagyobb mértékben megváltoztatta. Különösen szennyezve a levegőt, a vizet és a talajt. Éa könyörtelenül kizsákmányolja embertársait, a gyarmatokon és odahaza is, hogy tőkét halmozzon fel. Ha szükségesnek vélte, képmutató módon hazug, de megfelelő elméleteket/ideológiákat talált ki, és talál ki ma is.

A gyarmatokért, a vasérc- és kőszén-telepekért folytatott háborúk után beköszöntött a **Kőolaj és földgáz Kora**, a gyorsan fejlődő szerveskémia által előállított számtalan műanyaggal. Ez már a 19. század második felében megkezdődött, először Északamerikában, de csak a 20. században vált általánosan jellemzővé. Ez nem szorul bizonyításra. A kőolajért és földgázért folytatott harc még nem ért véget. Az égő olajkutak látványát mindnyájan jól ismerjük.

Ehhez járult a más fémek iránti állandóan növekvő kereslet. Az **aluminium** volt az első, majd következtek egyes **nehéz - és ritka fémek** (pl: titán, vanádium), amelyeket a rakéta-technika és az űrkutatás számára szükségesek, valamint természetesen az **uránium**. Ezenkívül különösen fontosak még a félvezetők nyersanyagai (pl: nióbium).

Az **atomenergia** háborús, majd békés célra való felhasználása új, rettenetes veszélyforrást nyitott meg. Emellett nagytömegű új típusú ipari hulladék keletkezett. Ez sokkal veszélyesebb a régiéknél, mivel *radioaktív*.

Lyuk támadt a magaslégköri **ózonpajzson**. A természetes éghajlati jelenségek mintha összezavarodtak volna. Apránként a **tiszta víz** válik a legnagyobb értékké. A szennyeződés már világméretűvé vált, és félő, hogy meghaladja Gaia természetes regeneráló-képességét.

Szükségszerűen adódik az a következtetés – még ha ez a kis áttekintés látszólag túlságosan is Európa-központú – hogy **az emberiség létezése egész folyamán Gaia rabja volt.** Még most is az, akár tetszik-e ez nekünk, akár nem. Az ember mindig függött Gaiától, és nem képes elszabadulni tőle, „ki fölntart minket és enni ad.” (**Assisi Szent Ferenc: A teremtés dicső éneke.**)

MAGYARORSZÁGI KIRÁNDULÁSOK

D i ó s g y ő r

6.rész

A hanyatlás

Már II. Ulászló király megszüntette a királyi udvartartást és a vár igazgatását várnagyokra bízta. Ezek a várat a koronauradalom gazdasági központjának tekintették és súlyos jobbágyi terheket róttak a lakosságra. A jobbágytelkek elnéptelenedtek, falvak váltak pusztává. 1514-ben a környékről is elszökdöstek a parasztok. Végül a Pemfflinger család lett az uradalom birtokosa. A Mohácsi-csata teljesen felforgatta a diósgyőri vár birtokrendjét./ 1526: török elleni csatavesztés / Pereskedések után 1540-ben a környék lakosságát kedvezőtlen változás érte: Balassa Zsigmond és despota felesége szerezte meg az uradalmat 40 000 aranyforintért. 23 évig, 1563-ig az uradalom Miskolccal együtt a teljes jogfosztottság állapotába került. Vár őrző szolgálattal és kilenceddel terhelték, megtiltották az erdőben a fa gyűjtögetést, a vásárosokat és a kereskedőket sarcolták.

Fánchy Borbála féktelen pénzszerzési mohósága növekedett, e miatt Miskolc lakossága szabályos kis háborút indított az úrnő ellen, akit majdnem elfogtak. A megtorlás nem maradt el, a város súlyosan megfizetett a merészségért. Fánchy Borbála halála után II. Miksa király Perényi Gábornak adta a latifundiumot. Három királyi biztos érkezett a leltár elkészítésére, amiből láthatjuk, a vár akkori állapotát. Ettől kezdve a tulajdonosok gyorsan változtak: Perényi Gábor feleségéé Országh Ilonáé, majd Országh Borbáláé lett a vár. Innentől néhány évig volt egy utolsó fellendülése a várnak. Kert- és gyümölcskultúra és humanista udvartartás folyt néhány évig.

Országh Borbála ezután visszaköltözött pápai birtokára és a vár kapitányi tiszttel Geszti Ferencet bízta meg, aki véres harcokat folytatott a törökkel. A hadifoglyokkal valóságos rabszolga kereskedelem folyt, mialatt a környék egyre pusztult.

Pásztor László

HUNGARLANDAJ EKSKURSOJ

D i ó s g y ő r

6-a parto

La dekadenco

Jam reĝo **Ulászló** (Vladislao) II., ĉesigis la reĝ-kortegan mastrumadon kaj administradon de la fortikaĵo. Li komisiis per tio fortikaĵvoktojn. Tiuj konsideris la fortikaĵon kiel ekonomian centron de la latifundio kaj forte ŝarĝigis la loĝantaron. La tero de la servutularo senpopoliĝis, la vilaĝoj iĝis nekultivataj kampoj. En la jaro 1514 la kamparanoj fuĝis eĉ de la senpera ĉirkaŭaĵo de la fortikaĵo. Fine la familio **Pemfflinger** ekposedis la latifundion.

La katastrofa batalo ĉe Mohács (Mohaĉ 1526) tute renversis la posedaj-ordon de la fortikaĵo. Post la juraj procesadoj en la jaro 1540 okazis ŝanĝiĝo

tre malfavora por la popolo **Zsigmond Balassa** (Sigmundo Balaŝsa) kaj lia despota edzino **Borbála Fánchy** (Barbara Fanĉi) akiris la bienon pro 40 000 orforintoj. Dum 23 jaroj ĝis jaro 1563 la tuta latifundio iĝis tute senrajtigita kune kun la urbo Miskolc (Miŝkolc). Ŝi ŝarĝis la tutan loĝantaron per gardistservo kaj naŭno. Malpermesata estis kolekti lignon en la arbaroj, kaj oni impost-pagigis la aĉetantojn kaj la komercistojn. Senbrida monavido de **Borbála Fánchy** daŭre kreskis, do la loĝantaro de Miskolc komencis regulan militiron kontraŭ la posedantino de la fortikaĵo. Oni preskaŭ kaptis ŝin, kiam ŝi fuĝis. La venĝo ne restis for, la urbo pagis pezan monsumon pro la aŭdaco. Post la morto de **Borbála Fánchy**, reĝo **Maksimiliano (Miksa) II.** donacis la latifundion al **Gábor Perényi** (Gabrielo Perenji). Tri reĝaj komisaraj alvenis por prepari inventaron, el kio ni videblas la tiaman staton de la fortikaĵo. Ekde tiam la posedantoj rapide sekvis unu la alian: **Helena Országh** (edzino de Gabrielo **Perényi**), **Borbála Országh**.

Tiam okazis lasta prospero: kultivado de ĝardeno kaj fruktejo kaj humanista kortega mastrumado daŭris kelkajn jarojn.

Poste **Borbála Országh** translokiĝis al la urbo Pápa en okcidenta Hungario, al sia tiea bieno. Ŝi nomumis kapitano de la fortikaĵo: **Ferenc Geszty** (Franciskon Gesti).

Li gvidis sangajn interbatalojn kontraŭ la Turkoj. En la fortikaĵo okazis sklavkomercado per la militkaptitoj, kaj dume la regiono pli kaj pli detruigis.

- Daŭrigo sekvos -

László Pásztor

KONZULTÁCIÓ

II. –rész

Dr. Dudich Endre tájékoztatása alapján

Hét közép-európai ország Eszperantó Szövetségeinek konzultációja

Budapest, 2006. március 17-19

II. rész

A fő megtárgyalt témák:

1. Az EU-tagság és az eszperantó mozgalom távlatai;
2. A Vilniusban, a 90. Eszperantó Világkongresszust követően megtartott NITOBÉ Szimpózium ösztönző hatása az ún. Visegrádi Négyekre;
3. Az eszperantó oktatásának helyzete az iskolákban, az egyetemekkel bezárólag, és a magyarországi nyelvvizsgáztatás tapasztalatai.

Következtetések és ajánlások

A jelen Konzultáció résztvevői egyhangúlag üdvözlendőnek tartották,

- ◆ hogy a Konzultációk hagyományos sorozata folytatódik;
- ◆ hogy ezúttal Bulgária is küldött megfigyelőt, aki tevékenyen vett részt;
- ◆ hogy valamennyi képviselt Eszperantó Szövetség együttműködik az UEA-val és az EEU-val, bár különböző módon és mértékben;
- ◆ hogy Szlovákia kezdeményezte a Visegrádi Négyek munkacsoportjának létrehozását közös nyelvpolitika kidolgozása céljából;
- ◆ hogy az ilyen tevékenységeket jelentősen gátolja az illetékes nemzeti és nemzetközi intézmények tájékozatlansága, a félreértések és sokszor az ellenérdekeltség.

A résztvevők egyetértettek abban,

- hogy a tapasztalat- és eszmecsere hasznos volt;
- hogy az országos szövetségeknek minden lehető el kell követni az eszperantó mozgalom megfiatalítására, együttműködve a nemzeti és nemzetközi ifjúsági E-szervezetekkel;
- hogy a tevékenységekről és tervekről való kölcsönös tájékoztatás szükséges, és azt javítani kell;
- hogy a bilaterális (kétoldalú) kapcsolatokat rendszeresebbé és hatékonyabbá kell tenni, beleértve az egymás E-rendezvényein való részvételt;
- hogy a *Szerződés Európai Alkotmány kidolgozásáról, I-II. rész* eszperantó fordítása, amelynek magyar-eszperantó és angol-eszperantó változata ki is van nyomtatva, a világhálón pedig az EU minden [hivatalos] nyelvén hozzáférhető, jelentős és elismerésreméltó teljesítménye a magyar eszperantistáknak, amelyet teljes mértékben ki kell használni;
- hogy kívánatos a magyarországi nyelvtanítási és vizsgáztatási rendszer tanulmányozása és lehetőség szerinti adoptálása;
- hogy nagyon fontos feladat megnyerni és aktivizálni a vizsgázottakat az eszperantó számára és érdekében;
- hogy az eszperantó képességfejlesztő értéke a legerősebb aduk egyike, amelyet pl. az *Ugródeszka* (Springboard) projekt segítségével lehet érvényre juttatni;
- hogy támogatandó az UEA által tervezett DVD megvalósítása.

A résztvevők ajánlják,

- ❖ hogy minden képviselt országos szövetség küldje meg a MESZ-nek saját hozzájárulását ez év május végéig, hogy az részévé válhasson a Konzultáció záródokumentumának;
- ❖ hogy azt a MESZ küldje meg a képviselt országos szövetségeknek valamint az EEU-nak és az UEA-nak, ez év június végéig;
- ❖ hogy ezt a dokumentumot mutassák be Firenzében a 91. Eszperantó Világkongresszuson;
- ❖ hogy a Visegrádi Négyek országainak rendezvényeit hangolják össze, a színvonal emelése és a résztvevők számának növelése végett;

- ❖ *hogy a résztvevő országok előzetesen egyeztessék hazai akcióikat és külföldi lépéseiket, hogy a jövőben a tevékenység hatékonyabb legyen;*
- ❖ *hogy szeptember végéig szülessék döntés arról, melyik ország vállalja a következő Konzultáció megszervezését a 2007. évben.*

KONSULTIĜO

Parto II.

Laŭ informado de D-ro Endre Dudich

Konzultiĝo de sep Mezeŭropaj Landaj E-Asocioj

Budapeŝto, 17-19 de marto 2006.

Parto II

La ĉefaj temoj diskutataj estis:

1. La EU membreco kaj la perspektivoj de la Esperanto-movado;
2. Stimulo de la NITOBESimpozio okazinta en Vilniuso dum la 90-a UK al la landoj de la t.n. Viŝegrada Kvaropo;
3. La situo de Esperanto-instruado en lernejoj, inkluzive la universitatojn, kaj la spertoj de la lingvokapableco-ekzamenoj en Hungario

Konkludoj kaj rekomendoj

La partoprenintoj de jena Konsultiĝo unuanime konsideris salutinde,

- ke la tradicia vico de Konsultiĝoj daŭriĝas;
- ke ĉifoje ankaŭ Bulgario sendis observanton, kiu aktive partoprenis;
- ke ĉiuj reprezentitaj E-asocioj kunlaboras kun UEA kaj EEU, kvankam diversmaniere kaj diversgrade;
- ke Slovakio iniciatis la kreadon de Laborgrupo de la V-4 landoj por estigo de komuna lingvopolitiko;
- ke tiuj agadoj estas konsiderinde malhelpataj de la ne-informiteco, miskomprenoj kaj multokaze kontraŭ-interesiteco de la kompetentaj naciaj kaj internaciaj instancoj.

La partoprenintoj kunsentis pri tio,

- ◆ ke la interŝanĝo de spertoj kaj ideoj estis utila;
- ◆ ke la landaj asocioj devas fari ĉion eblan por plijunigi la E-movadon, kunlaborante kun la naciaj kaj internaciaj junularaj E-organizoj;
- ◆ ke la mutua informado pri la agado kaj planoj estas necesa kaj plifortigenda;
- ◆ ke la bilateraj (duflankaj) kontaktoj devas iĝi pli regulaj kaj pli efikaj; inkluzive la partoprenon en la E-aranĝoj de unu kaj la alia;
- ◆ ke la E-lingva traduko de la *Traktato pri Estigo de Eŭropa Konstitucio, partoj I-II*, presita en hungara-esperanta kaj angla-esperanto variantoj, kaj atingebla rete en ĉiuj lingvoj de EU, estas grava kaj rekoninda rezulto de la hungariaj esperantistoj, kiu devas esti plene ekspluatata;
- ◆ ke la hungaria sistemo de lingvoinstruado kaj ekzamenado estas studenda kaj laŭeble adoptenda;
- ◆ ke gravega tasko estas gajni kaj aktivigi la ekzamenitojn por Esperanto;
- ◆ ke la kapabloevoluiĝa valoro de Esperanto estas unu de la plej fortaj atutoj, validenda ekzemple helpe de la *Saltotabulo (Springboard) Projekto*;
- ◆ ke la DVD planota de UEA estas subteninda.

La partoprenintoj rekomendas

- ke ĉiu reprezentita landa asocio sendu al HEA la tekston de sia kontribuado por iĝi parto de la fina Dokumentoj pri jena Konsultiĝo, antaŭ la fino de majo ĉi-jara;

- ke HEA sendu tiun Dokumenton al la reprezentitaj landaj asocioj, krome ankaŭ au EEU kaj UEA, antaŭ la fino de junio ĉi-jara;
- ke tiu Dokumento estu prezentata enkadre de la 91-a UK en Florenco;
- ke la aranĝoj organizotaj en la V-4 landoj estu kunordigitaj, por plibonigi la nivelon kaj kvanton de partoprenantoj;
- ke la partoprenantaj landoj anticipe kunordigu siajn enlandajn akciojn kaj eksterlandajn paŝojn por havi pli efikan agadon en la venonto;
- ke ĝis la fino de septembro estu decidita, kiu lando akceptas la taskon organizi la sekvontan Konsultiĝon en 2007.

Nevezetes világnapok

Május 1.

Munkavállalók szolidaritási napja

Május 2.

Magyar tűzoltók napja

A tűzoltók védőszentjének Szent Flóriánnak a szobra Szolnokon (2005.dec.12)

Május 5.

Európa – nap

Május 7.

Anyák napja.

Anyák napja alkalmából mutatjuk be a fényképet József Attila híres magyar költő szobráról, azonkívül MAMA című versét (melyet Dr.Kalocsay Kálmán fordított eszperantóra). A szobor Miskolc-Lillafüreden található, a vízésés mellett.

József Attila
MAMA

Már egy hete csak a mamára
Gondolok mindig, meg-
megállva.
Nyikorgó kosárral ölében,
ment a padlásra, ment serényen.

Én még őszinte ember voltam,
ordítottam, toporzékoltam.
Hagyja a dagadt ruhát másra.
Engem vigyen föl a padlásra.

Csak ment és teregetett némán,
nem szidott, nem is nézett énrám
s a ruhák fényesen, suhogva,
keringtek, szálltak a magosba.

Nem nyafognék, de most már
késő,
most látom, milyen óriás ő –
szürke haja lebben az égen,
kékítőt old az ég vizében.

Május 10.

Május 15.

Május 17.

Madarak és Fák napja
(1902 –ben európai országok egyezménye Párizsban)
Az állat - és növényismeret napja
Távközlési Világnap

- Május 18. Internet Világnap és a Múzeumok Nemzetközi napja
- Május 24. Az Európai Nemzeti Parkok napja
Célja a háborítatlan természeti viszonyok megőrzése, ápolása.
A magyarországi Nemzeti Parkok közé tartozik térségünkben az Aggteleki Nemzeti Park és a Bükk Nemzeti Park.
Célja a háborítatlan természeti viszonyok megőrzése, ápolása.
- Május 30. Nemzetközi Gyermeknap
- Pásztor Lászlóné

Famaj mondotoj

- Majo 1. Solidareca tago de la dungitoj
Majo 4. Tago de la hungaraj fajrobrigadoj

Skulptaĵo de Sankta Floriano, la patrona sanktulo de la fajrobrigadoj en urbo Szolnok

- Majo 5. Tago de Eŭropo
Majo 7. Tago de la patrinoj (la unuan dimanĉon de majo la infanoj florsalutas sian patrinon)

Okaze de la Tago de la Patrinoj, ni prezentas foton pri skulptaĵo de Attila József fama hungara poeto, krome lian poemon „PANJO, ” tradukis de D-ro Kolomano Kalocsay. La skulptaĵo troviĝas en Miskolc-Lilafüred, apud la akvofalo.

**Attila József
PANJO**

Jam de semajnoj pri patrino
mi pensas ĉiam kun kapklino.
Ŝi iris, nura diligento,
kun knara korb' al subtegmento.

Kaj mi, ankoraŭ hom' sincera,
kriegis kun stamfad' kolera:
ŝi lasu la ŝvelajn vestojn, venu,
al subtegmento min kunprenu!

Ŝi iris, mute la vestojn metis,
ne skoldis, nek rigardon ĵetis,
la vestoj brile sur la ŝnuro,
al alto flirtis kun susuro.

Nun mi ne blekus – pento vanta,
mi vidas, kiel ŝi giganta,
per nub' la grizajn harojn volvas,
bluigilon ĉielakve solvas.

Esperantigis: D-ro Kálmán Kalocsay

Majo 10.	Tago de birdoj kaj arboj (Eŭropaj landoj kontraktis en Parizo, 1902)
Majo 15.	Tago de best - kaj kreskaĵŝatoj
Majo 17.	Telekomunikada Mondotago
Majo 18.	INTERNET mondotago, kaj Internacia tago de Muzeoj

Majo 24. Tago de Eŭropaj Naciaj Parkoj. Al la Hungariaj Naciaj Parkoj apartenas en Norda – Hungario: de Aggtelek Nacia Parko, kaj la Nacia Parko de Bükk.Celo de la Naciaj Parkoj estas: konservi kaj protekti la senĝenan Naturon.

Majo 30. Internacia tago de infanoj.

Lászlóné Pásztor

Kalendárium

1763. május 9-én született **B a t s á n y i J á n o s**, a magyar felvilágosodás korának jelentős költője, a nagy francia forradalom eszméinek követője.

1903. május 14-én született **B l e i e r V i l m o s**, a magyar eszperantó mozgalom történetének kiemelkedő alakja. 1930-tól kezdve az ő kiadásában jelent meg a *Literatura Mondo* (Irodalmi Világ) c. folyóirat, amelynek teljes anyagát Japánban újra kiadták. A korabeli eszperantista írók és költők számára Bleier folyóirata jelentette a legfontosabb publikációs lehetőséget. A folyóirat mellett jelentős kiadóvállalat is működött.

1913 .május 26-án hunyt el **B á l i n t G á b o r** orientalista nyelvész , kolozsvári egyetemi tanár, az első magyar eszperantista. Az általa tartott nyelvtanfolyamon sajátította el az eszperantót az első, magyarok számára készült könyv szerzője: Barabás Ábel, irodalomtörténész.

Pásztor László

Kalendaro

La 9-an de majo 1763 naskiĝis **J á n o s B a t s á n y i**, (Johano Baĉanji), grandsignifa poeto de la hungara klerismo, adepto de la ideoj de la Granda Franca Revolucio.

La 14-an de majo 1903 naskiĝis Vilhelmo Bleier, eminentulo de la historio de la hungara Esperanto-movado. De jaro 1930 aperis en lia eldonado la revuo *LITERATURA MONDO*, kies tutan materialon oni denove eldonis denove en Japanio. Por la tiamaj esperantistaj verkistoj kaj poetoj la revuo de Bleier signifis la plej gravan eblecon de publikigo. Apud la revuo funkciis ankaŭ grava eldonejo.

La 26-an de majo 1913 mortis Gábor Bálint (Gabrielo Balint), orientalista lingvisto, profesoro de urbo Kolozsvár (en la nuna Rumanio Cluj), la unua hungara esperantisto. Dum lia kurso lernis Esperanton ankaŭ Ábel Barabás (Habelo Barabaŝ), literaturhistoriisto, aŭtoro de la unua Esperanto lingvolibro verkita por hungaroj.

László Pásztor

Toszkána, Olaszország kertje

Ha a magyar turisták Olaszországba indulnak, akkor a legtöbben uticélként az Adria tengerpartját választják. Természetesen ezeknek a nyaralóhelyeknek is meg van a maguk vonereje, de az igazi Olaszországot, az igazi édes élet érzését pár száz kilométerrel nyugatabbra, Toszkánában, a természet és a kultúra tökéletes harmóniájában találják meg.

Kinek ne tetszenének a toszkán vidék olivák, eperfák és ciprusok illatába burkolózó szelíd dombjai, ki ne szeretne az ott álló magányos villák egyikének udvarán, vagy egy völgyre néző teraszon elfogyasztani egy reggelit, aztán felfedezni egy-egy város középkori hangulatát, naplementekor gyönyörködni az összetéveszthetetlenül egyedi táj narancssárgás fényeiben, majd este betérni egy trattoriába, megkóstolni egy igazi olasz vacsorát, és közben ismerkedni a helybeliekkel. Az itt élők kedvesek, szívélyesen fogadják az ide látogatókat. A toszkán konyha pedig egyenesen elbűvöli az embert: az előételek, tészták, fokhagymás kagylók, halak, kemencében parázs fölött sült húsok, sárgadinnyével tálalt pompás sonkaszeletek, mozzarella paradicsommal... felséges! Az élvezetes vacsora után pedig érdemes megkóstolni egy pohár chiantit, az olaszok finom vörös borát. S amíg iszogatunk, beszélgetésbe elegyedhetünk a vendéglőssel, vagy néhány helybélivel; az olaszok szemlátomást élvezik a társaságot, különösen az étkezéseknél. Ha nem beszélünk olaszul, élvezhetjük dallamos nyelvüket. A toszkánok nagyon szépen beszélnek az olaszt, nem csoda, hogy a firenzei kiejtés vált az egységes Olaszország irodalmi nyelvévé.

Toszkána Olaszország lelke. Maga a reneszánsz is itt született a liliumvirág városában, Firenzében. A reneszánsz új kaput nyitott az emberi szabad gondolatok számára olyan poéták költészetében, mint Boccaccio, Petrarca és Dante, vagy az első nagy politológus Machiavelli eszméiben. És micsoda művészek éltek és alkottak itt! Giotto Donatello, Leonardo da Vinci, Raffaello, Botticelli... A város a Mediciek idején élte fénykorát, és akkor épültek a belváros legszebb palotái, templomai. A legszebb talán mind közül a Dóm épülete a harangtoronnyal és a keresztelő kápolnával. Színes márványlapjai gyönyörű eleganciával burkolják be falait. A várépületre hasonlító Palazzó Vecchio tornya magasan a város fölé emelkedik. Tere igazi szabadtéri galéria. Szobrai közül leghíresebb Michelangelo Dávidja. Igaz, csak a másolat áll itt, az eredetit a Galleria dell' Accademia épületében őrzik. A térről nyílik az Uffizi képtár bejárata. Gyűjteménye lenyűgözi a látogatókat. Lehetetlen felsorolni a híres művészeket és képeiket, ezért csak egyet emeljük ki: a Botticelli terembe léve ámulatba ejtő élményben lehet részünk megpillantva a Vénusz születése, illetve a Primavera (Tavaszi) c. festményeket. Jellegzetes firenzei látkép az Arno folyón átívelő Ponte Vecchio, fecskéfészekként a hídra tapadó apró házacskáival, melyekben aranyművesek kínálják mives ékszereiket.

Hol van Toszkána legszebb tere? Nehéz lenne rá válaszolni. Egy biztos a „piazza” minden toszkán kisváros külön kis világa, itt összpontosul a városka minden szépsége.

Ilyen Siena legyező alakú tere, a város szíve, ahol a lovas csapatverseny zajlik. Felülmúlhatatlan harmóniát sugároz. A város utcáin 12-14. századi gyönyörű paloták között sétálva úgy érezhetjük, mintha megállt volna az élet azokban az időkben. S valóban, egy a Firenzével vívott vesztes harc után a győztesek minden fejlesztést betiltottak a városban. Így maradt tehát Siena máig is a legegységesebb gótikus város Európában. Említhetünk volna egy másik gyönyörű toszkán teret, Lucca központi terét, amelyből öt utca nyílik csillag alakban, történelmi belváros magját alkotva.

Mint a legtöbb középkori várost Luccát is jellemzik a kőépületekből kiemelkedő tornyai.

Leggyakrabban mégis San Gimignano-t nevezik a tornyok városának. És, ha már a tornyoknál tartunk, a leghíresebbet, Pisa harangtornyát ki ne hagyjuk kirándulásaink során. A turisták természetesen ferde tornya miatt jönnek a városba, amelynek harangjáig már újra fel lehet

menni. Ha felkeressük Toszkána kisvárosait érdemes keresztül-kasul bejárni azokat, felmászni a tornyok tetejére, bekukkantani a templomok belsejébe... Pihenjünk meg egy kávé mellett egy ciocolaterában, de semmiképp ne hagyjunk ki egy finom olasz fagyaltot sem! És kérjük meg a cukrászt, hogy meséljen az igazi édes életről...

/ A „Minap”-c. miskolci újság 2006.áprilisi számából /

Toskanio estas ĝardeno de Italio

Se la hungaraj turistoj ekveturas al Italio, tiam ili elektas kiel vojaĝcelon ĉefe la bordon de la Adriatiko. Nature ankaŭ la Adria Maro havas altirforton, sed la vera Italio troveblas je kelk cent kilometrojn plie okcidente... en Toskanio, ke la senton de la dolĉa vivo oni trovas en la perfekta harmonio de la naturo kaj la kulturo.

Sur la mildaj montetoj de Toskanio estas videblaj olivarboj, morusarboj kaj cipresoj. Al ĉiu plaĉas matenmanĝi en la korto de iu tie staranta soleca vilao, aŭ sur teraso situanta al valo, poste malkovri mezepokan etoson de iu urbo. Dum sunsubiro oni povas havi plezuron en oranĝflavaj lumoj de la neintermiksebla individua pejzaĝo, vespere en iu restoracio gustumi veran italan vespermanĝon kaj konatiĝi kun la lokanoj. La ĉi tie vivantaj homoj estas tre amikecaj, ili elkore akceptas la vizitantojn. La toskana kuirejo estas fascina: antaŭmanĝaĵoj, farunaĵoj, ajlaj mituloj, fiŝoj, viandoj bakitaj en bakforno super ardaĵo, ŝinkopecoj servitaj kun melono – bonege! Post la ĝuoplena vespermanĝo indas gustumi ĝlason da itala ruĝa vino: Chianti. Dum trinkado ni povas babili kun la restoraciestro, aŭ kun iuj samlokanoj. La Italoj ĝuas la societon, ĉefe dum manĝadoj. La Toskanoj tre bele parolas la italan lingvon. Eĉ se oni ne parolas itale, oni povas ĝui ilian belsonan lingvon. Ne estas hazardo, ke la florenca dialekto iĝis literatura lingvo de la unuiĝanta Italio.

Toskanio estas animo de Italio. Eĉ la renesanco mem naskiĝis en Florenco, en urbo de la lilio. La renesanco liberigis la homajn pensojn en poezio de tiaj poetoj, kiel ekzemple: Boccaccio, Petrarca, Dante, aŭ en la ideoj de Machiavelli la unua politologo. Kaj kiaj famaj artistoj kreadis tie: Giotto, Donatello, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Raffaello, Botticelli. La urbo vivis sian prosperan tempon dum la regado de la familio Medici. Tiam konstruiĝis la plej belaj palacoj kaj preĝejoj de la interna urbo. Eble la plej bela estas la katedralo (Duomo) kun la sonorilego-turo kaj baptejo. Ties koloraj marmoroj elegante kovras la murojn. La turo de Palazzo Vecchio (la Malnova Palaco) leviĝas alte super la urbon. Ĝia placo estas vera subĉiela galerio. El inter ĝiaj statuoj la plej fama estas Davido de Michalangelo. Fakte tio estas nur kopio, la originalon oni gardas en la Galeria dell'Accademia. De la placo oni povas eniri la Galerion Uffizi, kies kolektaĵo fascinas la vizitantojn. Interalie admireblas en la halo Botticelli du pentraĵoj de tiu majstro: "Naskiĝo de Venuso" kaj „Primavera" (Printempo). Karakteriza florenca vido estas sur la ponte Vecchio (Malnova Ponto) traarkante la riveron Arno, kun hirundneste alkroĉiĝantaj dometoj, en kiuj oraĵistoj vendas siajn orjuvelojn.

Kie estas la plej bela placo de Toskanio? Estas malfacile respondi. Tio estas certa, ke la „piazza" estas aparta mondo en ĉiu toskania urbo, kie centriĝas ĉiuj belecoj de la urbeto.

Tia estas en Siena la ventumilforma placo, kie oni aranĝas ĉevalist-konkursojn.

Promenante tie inter la belegaj palacoj de la 12-a 14-a jarcentoj oni havas la impreson, kvazaŭ la vivo haltintus tiatempe. Kaj fakte, la triumfintoj de la interurba batalo kun Florenco malpermesis pludisvolvi la urbon. Dank' al tio, Siena ĝis nun restis sienna la plej unueca gotika urbo de Eŭropo. Tre bela estas ankaŭ la placo de Lucca, el kio malfermiĝas stelforme kvin stratoj, kreante la kernon de la historia urbo. Ankaŭ la urbon Lucca karakterizas la turoj de la ŝtonaj domoj, tamen plej prave oni nomas „urbo de turoj" la urbon San Gimignano. Sed

la plej fama estas la sonorilego-turo de la urbo Pisa. La turistoj vizitas tiun urbon evidente pro ĝia oblikva turo, kie oni povas supreniri ĝis la sonorilego. Se oni vizitas urbetojn de Toskanio, indas iri al la supro de la turoj rigardi la internon de la preĝejoj. Poste oni prefere ripozu dum kafotrinkado en iu sukeraĵejo. Oni nepre manĝu italan glaciaĵon kaj petu la sukeraĵiston, ke li rakontu pri la vera dolĉa vivo.”

Négy évtized a kispadon

Dr. Ferenczy Imre több mint négy évtizeden keresztül volt egyazon futballcsapat: a győri MÁVDAC orvosa.

Dr. Ferenczy Imre

Dr. Ferenczy Imre még 1994-ben nyilatkozta a Kisalföldnek: a gondokkal küszködő MÁVDAC kispadján szeretné megérni a nagymultú együttes kibontakozását. A sportorvos vágya mára teljesült: a gárda- Integrál-DAC néven a másodosztály elitjébe tartozik, pályája pedig megújult. A jelenleg 74 éves orvos pedig 43 év után felállt a kispadról.

-Mikor és hogyan lett a játékosok gyógyítója?

-Amikor Győrbe kerültem, a MÁVDAC labdarúgói sportállásban a vasútnál dolgoztak. Én voltam a győri csomópont főorvosa s mivel jóformán az összes játékost személyesen is ismertem, 1963-ban elvállaltam a futbalisták felügyeletét is. Büszke vagyok arra, hogy egész pályafutásom alatt nagyon jó kapcsolatot alakítottam ki nemcsak a hazai, hanem az ellenfél játékosaival is. Sosem felejtettem el, hogy a mérkőzések végén a vendégek öltözőjébe is benézek és megkérdezzem, hogy kinek kell valamilyen orvosi segítség.

- Számos edzővel, játékosal dolgozott együtt. Kik azok, akik megmaradtak emlékezetében?

-Az edzők közül elsősorban Kovács „Murok” Imrét, Fehérvári Alfrédot említeném, de szívesen emlékszem a Bundzsák dezsővel vagy Horváth Tamással eltöltött időszakra is. A játékosok közül a teljesség igénye nélkül: Bitlót, Kraszt, Nagy Tomit, Kovács Bandit, Nyers Jenőt, vagy épp Hannich Petit említeném. Jóban voltam a játékvezetőkkel is.

-Biztos előfordultak emlékezetes esetek a pályafutása alatt...

-Az egyik épp egy bíróval kapcsolatos. Még az Erzsébet ligeti pályán Petri játékvezetőnek a karizma egy hazai mérkőzésünk előtt meghúzódott, be kellett injekcióznom, csak így tudta

vállalni a meccset. Persze volt már, hogy a nézőtérén kellett egy szív-érgörcsben szenvedő szurkolót elsősegélyben részesítenem, amíg a mentők megérkeztek.

-Ennyi közösen eltöltött idő után óhatatlan, hogy a csapat szurkolójává váljon.

- Ez így van. Nem volt ritka, hogy a kispadon rám is átragadt az izgalom. Ezért is voltam nagyon büszke, amikor 1975-ben a klub hetvenötödik évfordulóján engem is a DAC örökös tagjának választottak.

-Rendkívül fittnak, fiatalosnak tűnik, miért döntött a befejezés mellett?

- Egyrészt más elfoglaltságom miatt, másrészt a magasabb osztály követelményeit, a több utazást, a hétközi elfoglaltságot már nem tudtam vállalni.

-A futball mellett az eszperantó mozgalom aktív tagja, ráadásul lelkes rádióamatőr is.

-Több mint ötven éve vagyok eszperantista. Az Orvosegészségügyi eszperantó Világszövetség elnökeként Afrika kivételével beutaztam szinte az egész földet. Harmincegy éve rádiódom, eddig megközelítőleg huszonezzer összeköttetésem volt a világ szinte minden részével.

-Úgy tudjuk, több évtizedes szakmai munkáját, tevékenységét kötetbe foglalja.

- Igen, a Zöld csillag, mikrofon és foci” című könyv megjelenését az év végére tervezem.

Az interjú 2006-04-04-én a Kisalföld c. napi lap győri szerkesztőségében készült. A riporter Szeitz Tibor újságíró, a sport rovat munkatársa volt.

Kérésünkre az interjú szövegét Dr. Ferenczy Imre főorvos úr fordította le eszperantó nyelvre.

Kvar jardekoj sur sporteja benketo

D-ro Imre Ferenczy dum pli ol kvar jardekoj estis kuracisto de futbolteamo MÁVDAC en urbo Győr.

D-ro Imre Ferenczy

D-ro Imre Ferenczy ankoraŭ en jaro 1994 donis intervjuon al la gazeto Kisalföld, li volus ĝisvivi la evoluigon sur la benketo de la malnova teamo suferanta pro multaj zorgoj. La sonĝo de la klubkuracisto ĝis hodiaŭ realiĝis: la teamo – sub nomo Integrál DAC – apartenas al la

plej bonaj de la dua klaso, ĝia sportejo jam renoviĝis. La nun 74 jara kuracisto post 43 jaroj forlasis la sportejan benketon.

- Kiam kaj kiel Vi iĝis kuracisto de la futbalistoj?

- Kiam mi komencis labori en Győr, tiam la futbalistoj de la klubo MÁVDAC deĵoris ĉe la fervojo en sporta kategorio. Mi estis la ĉefkuracisto de la fervoja centro de Győr kaj pro la fakto, ke mi konis ankaŭ persone ĉiujn futbalistojn, mi akceptis ankaŭ ilian klubkuracistan observadon. Mi estas fiera pro tio, ke dum mia tuta agado mi efektivigis tre bonajn kontaktojn ne nur kun la hejmaj futbalistoj, sed ankaŭ kun tiuj de la gastteamo. Neniam mi forgesis post la maĉoj eniri la vestejon de la gastteamo kaj demandi, kiu bezonas ian kuracistan helpon.

-Kune kun multaj trejnistoj, futbalistoj Vi laboris. Kiuj el ili restis en Via memoro?

-El inter la trejnistoj mi menciis la nomojn: Imre „Murok” Kovács, Alfred Fehérvári, sed volonte mi memoras ankaŭ je la periodo pasigita kun Dezső Bundzsák, aŭ kun Tamás Horváth. El inter la futbalistoj mi povus mencii sen pretendo de kompleta listo jenajn: Botló, Krass, Tomi Nagy, Bandi Kovács, Jenő Nyers, aŭ ĝuste Peti Hannich. Mi havis bonajn interrilatojn ankaŭ kun la ludgvidantoj.

-Certe okazis memorindaj kazoj dum Via agado...

-Unu el ili rilatas al iu ludgvidanto. Ankoraŭ en nia malnova sportejo Erzsébet liget la ludgvidanto Petri post sia antaŭmaĉa muskolvarmiga gimnastiko sentis doloron, mi devis doni al li injekton, ĉar li tre suferis pro streĉiĝo de krura muskolo, li povis nur post tiu helpo gvidi la ludon. Sed okazis, ke al zeloto sidanta sur la spektoteraso ĝis la alveno de la savservo mi devis doni unuan helpon, por tiu, kiu suferis pro koratako.

-Post tiom komune pasigitaj jaroj estus dezirinde, ke Vi iĝu zeloto de la teamo.

- Estas vere. Ne estis malofte, ke sur la benketo ankaŭ mi ekscitiĝis. Ankaŭ pro tio mi estis fiera, kiam en jaro 1975 okaze de la 75-a fondiĝdatreveno de la klubo oni elektis ankaŭ min honora membro de la klubo DAC.

-Vi aspektas eksterordinare saneca, juneca, kial Vi decidis fini agadon?

-Unuflanke pro miaj okupoj, aliflanke la postulojn de la pli alta klaso, la plurajn vojaĝojn, la dumsemajnajn programojn mi jam ne povis surpreni.

-Apud la futbalo Vi estas aktiva membro de la Esperanto-movado, krome ankaŭ entuziasma radioamatoro

Ekde pli ol 50 jaroj mi estas esperantisto. Kiel prezidanto de la Universala Medicina Esperanto-Asocio mi vizitis preskaŭ la tutan mondon, escepte Afrikon. Tra 31 jaroj mi estas radioamatoro, ĝis nun mi havis proksimume dudek kvin eksterkontaktojn kun preskaŭ ĉiu parto de la mondo.

-Ni scias tiel, ke Vi verkas libron pri via plurjardeka faka laboro, agado.

-Jes, la eldonon de la libro sub titolo: „Verda stelo, mikrofono kaj futbalo” mi planas por la jarfino.

D-ro Imre Ferenczy

La intervjuo kun ĉefkuracisto D-ro Imre Ferenczy, pretiĝis la 4-an de aprilo 2006, en la Győr urba redakto de la taga gazeto Kisalföld. La riportero estis sinjoro Tibor Szeitz ĵurnalisto, kunlaboranto de la sporto-kroniko.

Al nia peto la sinjoro ĉefkuracisto D-ro Imre Ferenczy bonvolis esperantigi la tekston de la intervjuo.

A következőkben Esztergom város történetét mutatjuk be, a katedrális felszentelésének 150. évfordulója alkalmából.

ESZTERGOM

Esztergom Magyarország egyik legnagyobb történelmi múlttal rendelkező városa. Fényes királyi személyek, jeles események, gazdag paloták, templomok képét kegyetlen csaták öldöklése, tatár és török hordák garázdálkodása - pusztulás, majd újjáépítés váltakozó képei követik.

Esztergom Magyarország egyik legnagyobb történelmi múlttal rendelkező városa. Fényes királyi személyek, jeles események, gazdag paloták, templomok képét kegyetlen csaták öldöklése, tatár és török hordák garázdálkodása - pusztulás, majd újjáépítés váltakozó képei követik. A város történetében az egész ország történelme sűrűsödik.

Az ezeréves magyar történelemnek nincsen olyan évtizede, melynek során fel ne merülne Esztergom városának neve. Hová lett a régi királyi székváros? Hol vannak egykori híres műemlékei?

Ezekre a kérdésekre viszontagságos történelmünk adja meg a választ. A középkori Esztergom a mai város alatt, a földben nyugszik, s csupán régészeti feltárásokkal közelíthető meg, a régi Esztergom ugyanis a 150 éves török uralom alatt megsemmisült. Lakóit felkoncolták, rabszíjra fűzték, aki tudott, elmenekült. A török kiűzése utáni új telepések pedig széthordták a romokat és új várost építettek a régi helyén. A legújabb ásatások eredményeiből tudjuk, hogy a Várhegy és környéke a jégkor végétől (20000 év) folyamatosan lakott hely. Az első, nevéől is ismert nép a Nyugat-Európából származó kelták népe i. e. 350 körül települt meg ezen a tájon. A Várhegyen lévő megerősített központjuk (oppidum) alatt terült el hatalmas kiterjedésű virágzó településük az időszámítás kezdetéig, amikor római légiók hódították meg a vidéket. Ettől kezdve Solva néven Pannonia provincia fontos határmenti települése lett. A római birodalom bukását követő népvándorlás korának itt megtelepedett népeiről hun, germán, majd avar és frank leletek tanúskodnak. A város belterületén a honfoglaló magyarok emlékei is előkerültek.

A honfoglalástól kialakuló település nagyobb jelentőségre akkor emelkedik, amikor a 960-as évektől kezdve Géza (a későbbi fejedelem) Esztergomot választja lakóhelyéül. Itt a

Várhegyen, a római castrum területén kiépített palotájában születik 969-975 táján fia, Vajk, a későbbi I. (Szent) István király. Ugyancsak Géza építi az első templomot is a Várhegyen, Szent István vértanú tiszteletére. 973-ban fontos történelmi esemény kiindulópontja Esztergom. Ez év húsvétján Géza fejedelem követeket küld I. Ottó császár Quedlinburgban tartott nemzetközi béke-értekezletére. Békét ajánl a korábbi hadjáratok helyett és hittérítőket kér.

István király a régi fejedelmi lakhely helyett a hegy déli sziklájára új palotát, a hegy közepére pedig nagy bazilikát épít Szent Adalbert tiszteletére a magyar egyház feje, az esztergomi érsek számára.

A Várhegy alatt már ekkor jelentős iparos-kereskedő települések alakulnak ki. (Kutatóink feltételezik, hogy a város mai nevét is a fejedelem bolgár-török eredetű bőrpáncél-készítőinek Esztrugin nevű településéről kaphatta.)

1000-ben Istvánt itt koronázták királlyá. István király uralkodásától a XIII. század elejéig itt működik az ország egyetlen pénzverdéje. Ekkor épül ki az esztergomi vár, amely 1241-ig (a tatárjárásig) királyainak székhelye, de nemcsak a magyar állam, hanem az egyház, és egyúttal Esztergom vármegye központja is. Az esztergomi érsek az István király által alapított tíz püspökség feje, aki gyakran fontos állami funkciókat tölt be, és kizárólagos joga a királyok koronázása.

A Várhegy alatti fejedelmi, majd királyi szolgálónépek, kézművesek, kereskedők településeiből alakult ki az Árpád-kori Magyarország legjelentősebb városa - az ország gazdasági életének legfontosabb helye. A francia Odo de Deogilo, aki 1147-ben járt itt, a következőket írja: "...a Duna számos ország kincsét és gazdagságát hordja össze a híres Esztergomba."

A város leggazdagabb polgárai a távolsági kereskedelemmel, iparral foglalkozó latinusok - francia, spanyol, belga és olasz eredetű polgárok - alkotják a városi tanács testületét (XIII. századi pecsétjük képéből alakul ki Esztergom címere).

Ebben a városban keresik fel az országba érkező vagy átutazó külföldi uralkodók a magyar királyokat: pl. II. Gézát (1147) III. Konrád császár és III. Bélát Barbarossa Frigyes német császár. A velük utazó tudósítók, történetírók mind kiemelik a város jelentőségét és gazdagságát. Lübecki Arnold, Barbarossa Frigyes történetírója egyenesen a magyarok fővárosának (... "quae Ungarorum est metropolis" ...) nevezi Esztergomot.

A XIII. század elején az ország politikai és gazdasági életének központja Esztergom. Erről tanúskodik a város első nagy pusztulását írásban megörökítő szemtanú, Rogerius mester nagyváradi kanonok is a tatárjárásról szóló "Siralmas Énekében": "...minthogy pedig Esztergom Magyarország valamennyi városánál mindnél különb volt - írja -, igen gondolkoznak (a tatárok), hogy a Dunán átkeljenek, s ott üssenek tábort..." ami, miután a Duna befagyott, hamarosan meg is történt.

Kegyetlen ostrom során pusztult el Árpád-kori fővárosunk. Bár a következő évekből fennmaradt oklevelek tanúsága szerint a lakosság egy része (akik a várba menekültek) megmaradt, s az újjáépítés, az új lakosok betelepítése is hamarosan megindult, a város mégis elveszítette országos vezető szerepét. IV. Béla a királyi palotát és a várat az érsekeknek adományozza, s székhelyét az ország végleges fővárosába, Budára helyezi át. Jómaga

azonban családjával együtt az esztergomi ferenceseknek a tatárjáráskor elpusztított és általa fényesen újjáépített templomába temetkeznek (1270).

A várat ezután az érsekek építik és szépítik tovább. Övék a vár alatti Víziváros is. A valóban város jellegű és méretű, "királyi város" fallal kerített magja azonban továbbra is királyi fennhatóság alatt marad. A szerzetesrendek egész sora tér vissza vagy telepszik meg az egyházi központban.

A polgárság is sokat hallat magáról: évszázados harcot vív régi jogainak fenntartásáért, illetve visszaszerzéséért, valamint az egyháznak a királyi város területén való terjeszkedése ellen.

Az Árpád-ház kihalása utáni zűrzavaros időben újabb csapás éri Esztergomot: 1304-ben Vencel cseh király hadai elfoglalják és kirabolják a várat, mely az elkövetkező évtizedben többször is gazdát cserél. Károly Róbert, majd Nagy Lajos király pártfogolja a várost. 1327-ben a királyi városhoz csatolják a legnagyobb és legjelentősebb külvárost, a délkeleten fekvő Kovácsit, a különféle mesteremberek (kovácsok, ötvösök és pénzverők) három templommal is rendelkező városrészét.

A XIV-XV. században Esztergom érsekei révén gyakran országos események színtere, s a magyar kultúrának - Buda mellett - egyik legfontosabb fellegvára lesz. Udvarukban, amelynek gazdagsága a budai és visegrádi királyi udvarokéval vetekszik, gyakran fordulnak meg királyi vendégek és Európa- szerte ismert tudósok, művészek: Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás király, Galeotto Marzio, Regiomontanus, a híres csillagász, vagy Ilkus Márton és Georg Peuerbach, Pier Paolo Vergerio és végül Antonio Bonfini, Mátyás király történetírója, aki történeti munkájában különösen Vitéz János, Mátyás király nevelője építkezéseit emeli ki. Vitéz a régi székesegyház mellé emeletes könyvtárat, csillagvizsgálót épített. Legjelentősebb alkotásáról, híres palotájáról és függőkertjeiről írja Bonfini: "...a várban tágas lovagtermet épített. Ez elé vörös márványból pompás, kiugró tornácot - loggiát - emeltetett kettős erkéllyel. A nagyterem fejéhez a Sibyllák kápolnáját építtette, ahol valamennyi Sibylla képét láthatjuk. A lovagterem falán sorban nemcsak az összes magyar király, de a szkita ősök képei is láthatók... továbbá kettős kertet is létesített, amelyeket oszlopokkal és felettük húzódó folyosóval koronázott. A két kert közé, a szikla mellett kerek tornyot építtetett vörös márványból, s ezt különböző termekkel, fönt kilátó erkélyekkel ékesítette... Szent Adalbert bazilikáját üvegmázás cserepekkel fedette be..." Mátyás király özvegye, Beatrix tíz évig (1490-1500) az esztergomi vár lakója.

Jelentős emlékek maradnak a következő lakó, Bakócz Tamás érsek (-†1521) idejéből korunkra: ő építteti - olasz mesterekkel - 1507-ben a magyarországi reneszánsz építészet legszebb és a középkori Esztergom egyetlen épségben megmaradt egyházi építményét, a Bakócz-kápolnát, saját sírhelyének. A kápolna oltárát carrarai márványból, a fiesolei Andrea Ferrucci szobrász faragja 1519-ben.

A török hódítás, az 1526-os évszám a virágzó középkori Esztergom pusztulásának is kezdetét jelzi. A mohácsi csatában hősi halált hal az érsek is. 1526 és 1543 között, amikor két király is van Magyarországnak, hat alkalommal ostromolják Esztergomot - hol Ferdinánd, hol Szapolyai János seregei, hol pedig a török. 1530-ban végleg Ferdinánd kezére kerül a vár. A főkaputalant és az érsekséget Nagyszombatba, ill. Pozsonyba költözteti (ennek köszönhető, hogy a kincstár egy része, a levéltár és a könyvtár anyaga megmaradt), és a várba idegen zsoldosokat helyez.

1543-ban Szulejmán szultán hatalmas sereggel és nagyszámú ágyúval kezdi ostromolni az akkori viszonylatban erős várat. Nem egészen kénytelen ostrom és a kezdeti hősi ellenállás után az idegen (spanyol, olasz, német) őrség árulással feladja a várat. Ekkor pusztulnak el véglegesen a külvárosok. A megrongálódott épületeket többé nem építik újjá. Anyagukat az erődítmények kijavítására és újak építésére használják fel. Ugyanekkor pusztul el a Szent Adalbert templom keleti fele és a vár több jelentős építménye.

Esztergom egy több megyényi területre kiterjedő török szandzsák központja, és a török birodalom észak-nyugati határán fekvő fontos végvár lesz - a felvidéki bányavárosok és Bécs, illetőleg a Buda elleni támadások fő ütközőpontja. A sikertelen, de pusztító erejű 1594. évi ostromban a Víziváros falánál kap halálos sebet és hal hősi halált Balassa (Balassi) Bálint, magyar nyelvű líránk első európai rangú költője, a végvári világ jeles alakja.

A legpusztítóbb ostromra 1595-ben kerül sor, amikor sikerül a várat visszafoglalni. Ennek azonban nagy ára van. Ekkor pusztul el a vár és város középkori építményeinek túlnyomó többsége, s a felszabadítókat lakhatatlan, üszkös romok fogadják. 1605-től 1683-ig újra a török az úr a várban, s szerte az egész vidéken.

A törökök főleg a várat építik, erősítik, de emellett jelentős új épületeket, dzsámikat, mecseteket, minareteket, kupolás fürdőket is emelnek. Ezeket és a még fennálló korábbi épületeket az 1683. évi, Esztergom felszabadítását eredményező ostrom tarolja le, tizedeli meg - bár néhány török építmény fennáll még a XVIII. század elején is. Utoljára 1685-be ostromolja török sereg Esztergomot, s a következő évben már Buda is felszabadul. Ezekben a harcokban tűnik fel az esztergomi származású Bottyán János, a vár lovasságának parancsnoka, később a Rákóczi-féle szabadságharc legendás tábornoka. Mindazt ami a század végén újjáépült, II. Rákóczi Ferenc 1706. évi, hosszan tartó, de végül sikerrel járó ostromának alkalmával égetik fel és rombolják le.

A kipusztított területre nagyarányú telepítéssel új lakosság került: magyar, szlovák és német telepesek érkeznek ide. Ekkor alakul ki a vidék újkori nemzetiségi képe. A környéken elpusztult 65 magyar falu helyén csupán 22, többségében nemzetiségi lakosságú település éled újjá.

Az újjáépülő város 1725-ben visszakapja ugyan szabad királyi városi rangját - méretei, jelentősége azonban csak árnyéka a réginek.

Megerősödik a kézműipar: 1730 táján már 17 önálló céh működik Esztergomban. Fontos szerepet játszik a kereskedelem, a szőlészet és bortermelés is. A belváros és a Víziváros barokk városképe ekkor alakul ki. Jellemző rá a polgári barokk építészet nyugodt egyszerűsége, mértéktartása. A legszebb épületek a város piacterén (a mai Széchenyi tér) és a környező utcákban emelkednek.

1761-ben az érsekség visszakapja a várat, ahol két év múlva megkezdik a hatalmas, új egyházi központ kiépítésének munkáit: a Várhegy közepét, a Szent Adalbert és Szent István templomok és várfalak jelentős maradványaival együtt elhordják, hogy helyet nyerjenek az új székesegyház számára.

Bár a hatalmas építkezés és az érsekség visszatelepedése (1820) jelentős szerepet játszik a város életében, Esztergom fejlődése fokozatosan lelassul, s a Bazilika építésének befejezésével szinte teljesen leáll.

A XX. század elejére Esztergom már csak közigazgatási székhely mivolta, ill. kulturális és oktatási intézményei, jelentős épületei révén számít fontosabb helynek. Tovább rontja a város helyzetét, hogy 1920-tól a trianoni békeszerződés értelmében határvárossá válik, és elveszti eredeti vonzáskörének jelentősebb részét.

A két háború között 1924-től 1941-ben bekövetkezett haláláig itt tölti nyarait a költő, Babits Mihály. A költő háza az ország irodalmi életének egyik gyújtópontja, s jelenléte Esztergom szellemi életére is nagy hatással van.

A 30-as évek legfontosabb eseménye az Árpád-kori királyi palota maradványainak feltárása és helyreállítása. Ez ismét Esztergomra tereli a figyelmet. A második világháború után Esztergom a legjelentősebben károsodott magyar városok egyike. Az újjáépítés azonban lassan eltünteti a háború nyomait, s Esztergomnak idegenforgalmi jelentősége mellett két fő vonása erősödik meg: adottságai révén egyrészt a környék kulturális és művelődési centruma, (általános, közép- és főiskoláin évente több mint 8000 diák tanul) másrészt a 60-as évektől kibontakozó helyi ipari fejlődés eredményeként a magyar szerszámgép- és műszeripar fontos bázisa lett.

Aki Esztergomba utazik, már messziről elgyönyörködhet a magyar klasszicizmus legmonumentálisabb épületében, a Bazilikában, amely a kanyargó Duna felett, a Várhegy tetején, hegyek koszorújába zárva uralkodik a tájon.

A város jelképének tekinthető épület Magyarország legnagyobb temploma, mely az első magyar király, István által alapított régi Szent Adalbert-templom romjainak helyén, Kühnel Pál, Pach János és Hild József tervei szerint, 1822 - 1869 között épült. Felszentelésére (1856) írta Liszt Ferenc az Esztergomi Misét. A klasszicista stílusban épült monumentális templom belsejében is lenyűgözők a méretek: a kupola 71,5 méteres belső magassága, az óriási boltozatok, Michelangelo Greigoletti hatalmas oltárképe. Oldalt, Szent István vértanú kápolnájában magyar és más nemzetek szentjeinek csillogó ereklyéi, értékes ötvösművek láthatók. A déli oldalon a középkori székesegyház épségben megmaradt mellékkápolnája, a vörös márványból épített Bakócz - kápolna áll. A Bazilika építői az eredetileg kissé távolabb álló épületet 1600 beszámozott darabra szedték szét, s eredeti formájában beépítették az új templomba. A kincstárban a közép- és újabbkori magyar és európai ötvösművészet remekeit őrzik. A XIII. század óta használt koronázási eskükereszt, művészi sodronyzománcos kelyhek, úrmutatók a magyar ötvösök tudását, Francesco Francia körmeneti keresztje vagy a híres "Mátyás kálvária" felső, zománcos arany figurákkal díszített része és számos más tárgy a nyugat - európai ötvösök keze munkáját dicsérik. Az ötvösművek mellett a kincstár a régi magyar és európai textilművességnek (miseruhák, palástok, oltárterítők, stb.) is gazdag gyűjteménye. A déli oldaltoronyban függő hatalmas harang mély zengésű hangja messze vidékre elhangzik. A nagy kupola tetejéről páratlan panoráma tárul elénk: a tájat észak, kelet és dél felől a Börzsöny, a Visegrádi-hegység, a Pilis és a Gerecse hegyeinek koszorúja övezi, nyugat felé a Duna völgyében, s a Kisalföld párába merülő síkságán vész el a tekintet. Lent a város kanyargó utcái, tarka tetős házsoraiból kiemelkedő templomtornyai történelmi levegőt árasztanak. Közvetlen a Bazilika alatt, a hegy peremén régi falak, bástyák, rondellák állnak - az esztergomi vár maradványai.

Az egykori királyi palotának és a várnak részben a török időkben, részben a Bazilika építésekor eltemetett maradványai az 1930-as évekig a föld alatt rejtőztek. 1934-1938 között ásták ki és állították helyre e palota jelentős részleteit s a régészeti feltárások napjainkban is folynak. A román stílusú boltozatok és kapuk alatt, lakószobákon, falakba épített szűk

lépcsőkön és sikátorokon áthaladva megelevenedik előttünk a múlt. A palotának ez a része III. Béla király (1172-1196) idejében épült. Feleségével, VII. Lajos francia király leányával jöhettek ide azok a francia építőmesterek, akik a királyi várkápolna későromán-koragótikus épületét felépítették a XII. század végén. A kápolnában XII-XIV. századi freskók, az egykori lakótornyok falán a korai magyar reneszánsz legszebb falfestményei láthatók. A palota teraszáról Esztergom városképében gyönyörködhetünk. Alattunk az egykori Érsek-város vagy Víziváros házai, templomai láthatók a Prímási palotával. Szemközt a Szent Tamás-hegy dombja, a hegyek és a Duna között pedig Esztergom belvárosa.

A várfalak a Bazilika északi oldalán is fennállnak még. Az északi rondelláról szép kilátás nyílik a Duna-túparti - szlovákiai - Párkányra, a Garam folyó völgyére, Esztergom északi városrészére: Szentgyörgymezőre, a Duna völgyére és a Vízivárosra.

A Víziváros nevét azért kapta, mert a Kis- és Nagy-Duna partján épült fel. Egykori erődítései, városfalai, középkori bástyái, török rondellái ma is láthatók a dunaparti sétány mellett. A városfal északi végénél, a Nagy-Duna partján érdekes emlék hívja fel magára a figyelmet: egy török feliratos kőtábla, mely Szulejmán szultán 1543. évi győzelmes ostromának emlékét hirdeti... A városfalon belül kanyargó kis utcácskákban török dzsámik és fürdők maradványai rejtőznek.

A Víziváros kedves, kanyargós főutcáján, barokk és klasszicista épületek között áll a Prímási palota, Lippert József alkotása (1880-82). Ennek emeletén helyezkedik el a Simor János érsek által alapított világhírű Keresztény Múzeum. A múzeum a középkori magyar táblaképfestészetnek és szobrászatnak, az olasz és nyugat-európai festészetnek és iparművészetnek rendkívül gazdag tárháza: itt látható többek között a híres garamszentbenedeki Úrkoporsó fából faragott, színes szobrokkal díszített későgótikus, kápolnaszerű építménye, Kolozsvári Tamás oltárképe a XV. századból, M. S. mester oltárképei (1506), felvidéki gótikus szárnyasoltárok, XIII-XVII. századi olasz, németalföldi és flamand mesterek művei, XVI-XVIII. századi gobelinek és a páratlan értékű fajansz- és porcelán gyűjtemény.

A Vízivárosban található Balassa Bálint Múzeum szép arányú, barokk épülete középkori alapokon épült, s a török kiűzése után jó ideig Esztergom vármegye első székháza volt.

A Víziváros főterén álló kéttornyú plébániatemplom, melyét a jezsuiták építettek 1728-38 között és az egytornyú volt ferences templom ugyancsak a barokk építőművészet alkotásai.

A Víziváros déli végén áll a Főszékesegyházi Könyvtár épülete, melyet 1853-ban Hild József tervei szerint emeltek. Magyarország egyik leggazdagabb egyházi könyvtára kb. 250000 kötetet őriz, melyek között jelentős számú kódex és ősnymtatvány található, például az Énekek Énekének latin nyelvű magyarázata a XII. századból, a Mátyás király adományából származó "Löväldi Corvina" vagy a Jordánszky-kódex, amely az 1516-19-ből való magyar bibliafordítást tartalmazza. A hatalmas Bakócz- és Ulászló- graduálék mellett szerényen húzódik meg a Balassa-Biblia, melybe Balassa Bálint születésének és halálának körülményeit jegyezte be nagybátyja, Balassa András.

A közeli Szent Tamás-hegy nevezetessége a barokk kálvária, a hegy tetejét koronázó klasszicista kápolnával, melyet egy Árpád-kori templom romjai felett, az Esztergomért meghalt hősök emlékére emeltek a múlt század elején. A hegy arról a templomról kapta a nevét, melyet a XII. század végén Bánffy Lukács érsek építtetett az Anglia érsekeként

vértanúhalált szenvedett Becket Szent Tamás tiszteletére, aki a párizsi egyetemen egykor tanuló társa volt. A templom s a törökök által a helyére épített palánkvár rég elpusztult. Helyén, a hegytetőn, a Bazilikát építő kőművesek, mesteremberek múlt század elején épített girbe-gurba utcái, apró házikói az egykori budai Tabánéhoz hasonló hangulatot őriznek.

A hegy alatt a strandfürdő kék víztükre (helyén még a múlt században is a melegvizű Hévíz-tó terült el) és a Fürdő Szálló klasszicista épülete látható. Itt szállt meg Kossuth Lajos 1848 őszén, egy toborzó útja alkalmával.

A hegy déli oldalán mediterrán hangulatú, kacskaringós, lépcsős ösvény vezet le a barokk stílusú Szent István-kápolnához. A város főtere, a műemlékileg védett Széchenyi tér. A barokk, rokokó, copf és klasszicista stílusú épületek közül a teret délről lezáró Városháza egyemeletes barokk épülete hívja fel magára a figyelmet. Eredetileg Vak Bottyán kuruc generális földszintes kúriája volt (1689). Emeletét 1729-ben építették. A ház az 1750-es években leégett. Mai formáját 1770-1773 között, Hartmann Antal helyi építőmester tervei alapján nyerte el. Erről tanúskodik a homlokzatán látható évszámos, vörös márvány kőfaragvány is, amely Esztergom címerét (tornyokkal védett városfalon belül palotaépületet, alatta az Árpádok vágásos pajzsa) ábrázolja.

Az épület sarkán Vak Bottyán lovas bronzszobra (Martsa István alkotása) emlékeztet a ház egykori tulajdonosára. A tér közepén álló Szentháromság- szobor Kiss György alkotása (1900). A Városháza mellett nyíló Bottyán János utcában díszes fakapuzatú barokk polgárházak sorakoznak. Itt található a ferencesek 1700-1755 között épült temploma is, gazdag barokk berendezéssel. Az utca túlsó oldalán emelkedő díszes kapuzatú, emeletes barokk palota a gróf Sándor család (az "Ördöglovas" Sándor Móric családjának) esztergomi kúriája volt.

A Kis-Duna felé, az Oratsek Ignác pesti építőmester által épített belvárosi plébániatemplom szép, barokk épülete (1757-1762) és gazdag berendezése, távolabb a kupolás, klasszicista stílusban épült Szent Anna- (Kerek-) templom látható. A Kossuth Lajos utca 60. sz. ház udvarán álló faszindelyes görögkeleti templomot Esztergom régi szerb telepesei építették 1770 táján.

E szép fekvésű és műemlékekben oly gazdag város, a magyar történelem viharos századainak tanúja ma elsősorban a múlt szépségei iránt fogékony s a művészetet kedvelő turisták látogatásának célpontja. Ám úgy tűnik, visszanyer valamit az ország politikai életében betöltött szerepéből és megújulhatnak régi épületei, gazdag hagyományai is.

(Esztergom város honlapjáról www.esztergom.hu letöltötte és eszperantó nyelvre lefordította Pásztor László és Pásztor Lászlóné Miskolc, Meggyes Tamás polgármester úr és Berta Barbara turistafelelős engedélye alapján.)

Historio de la urbo Esztergom

okaze de la 150-a datreveno de la konsekro de ĝia katedralo en 1856

ESZTERGOM

Esztergom estas unu el tiuj urboj de Hungario, kiuj havas la plej varian historian pasintecon. En ĝi sekvis unu la alian famaj reĝaj personoj, eksterordinaraj eventoj, kruelaj bataloj, damaĝado fare de hordoj de Turkoj kaj Tataroj, alternaj scenoj de detruo kaj reconstruo.

En la historio de la urbo koncentriĝas la historio de la tuta lando. La miljara historio de Hungario ne havas tian jardekon, dum kiu oni ne mencias la nomon de Esztergom. Kio okazis kun la malnova reĝa rezidurbo? Kie estas ĝiaj iamaj famaj artobjektoj?

Al tiuj demandoj respondas nia sortoturna historio. La mezepoka Esztergom ripozas sub la hodiaŭa urbo, en la grundo. Ĝi estas malkaŝebla nur pere de arkeologiaj esploroj. Nome dum la 150-jara turka regado la malnova Esztergom neniigis. Ĝiaj loĝantoj estis masakritaj aŭ sklavigitaj; multaj homoj rifuĝis el la urbo. Post la elpelo de la Turkoj la novaj setlejoj disportadis la ruinojn por konstrui novan urbon sur la loko de la malnova. El la rezultoj de la plej novaj esplorfoŝadoj estas sciite, ke la Fortikaĵmonto kaj ties ĉirkaŭaĵo estis daŭre loĝata ekde la fino de la glaciepoko (10 000 jaroj). La unua popolo konita ankaŭ per sia nomo estis la Keltoj devenintaj el okcidenta Eŭropo, kiuj loksidiĝis en ĉi tiu regiono ĉ. la jaro 350 antaŭ nia erao. Sub ilia fortigita centro (*oppidum*) estinta sur la Fortikaĵmonto situis ilia prospera setlejo ĝis la komenco de nia erao, kiam Romiaj legioj konkeris la regionon. Ekde tiam laŭ la nomo Solva Esztergom iĝis grava apudlima setlejo de la provinco Panonio. Post la falo de la Romia Imperio pri la popoloj de la popolmigrado atestas trovaĵoj Hunaj, Germanaj, Avaŭraj kaj Frankaj. En la interno de la urbo oni ektrovis ankaŭ memoraĵojn de la patrujokupantaj Hungaroj.

Depost la patrujokupo la elformiĝanta domaro iĝis pli grava, kiam ekde la 960-aj jaroj Géza, kiu poste iĝis regnestro, elektis la urbon Esztergom sia rezidejo. En la palaco konstruita sur la Fortikaĵmonto, sur la teritorio de la iama Romia militendaro, naskiĝis lia filo Vajk, kiu poste iis reĝo Stefano la Sankta. Same duko Géza konstruigis sur la Fortikaĵmonto la unuan preĝejon je honoro de Sankta Stefano la martiro. En la jaro 973 Esztergom estis deirpunkto de grava historia evento. Dum Pasko de 973 regnestro Géza sendis deputitojn al Quedlinburg, al la internacia packunveno kunvokita de imperiestro Otto I. Regnestro Géza proponis pacon anstataŭ la pli fruaj militiroj, kaj li petis kristanajn misiistojn.

Reĝo Stefano konstruigis novan palacon sur la suda klifo de la monto, anstataŭ la malnova rezidejo. Meze de la montosupro li konstruigis grandan preĝejon je honoro de Sankta Adalberto, por la eklezia ĉefo de Hungario, la ĉefepiskopo de Esztergom.

Ĉe la piedo de la Fortikaĵmonto jam tiam ekzistis konsiderindaj setlejoj de metiistoj kaj longdistancaj komercistoj.

En la jaro 1000 oni tie kronis dukon Stefanon reĝo de Hungario. Ekde lia regado ĝis la komenco de la 13-a jarcento tie funkciis la sola monpregejo de la lando. Tiutempe estis konstruita la fortikaĵo de Esztergom, kiu estis ĝis la invado de la Tataroj (1241) la rezidejo de la reĝoj, centro de la hungaria eklezio, kaj ankaŭ centro de la departemento Esztergom. La ĉefepiskopo de Esztergom estis la ĉefo de la dek dioceso (episkopejoj) fonditaj de reĝo Stefano I. La ĉefepiskopo de Esztergom havis gravajn ŝtatajn funkciojn, kaj lia ekskluziva rajto estis kroni la reĝon de Hungario.

El la domaro de la regnestro, poste reĝa servantaro (metiistoj, komercistoj ktp.) estanta ĉe la piedo de la Fortikaĵmonto disvolviĝis la plej grava urbo de la Árpád-epoka Hungario. Ĝi estis ankaŭ la plej grava centro de la ekonomia vivo de la lando. La Franco Odo de Deogilo, kiu vizitis ĝin en 1147, skribis jene: “...*La rivero Danubo kunportadas la trezoron kaj riĉecon de multaj landoj al la fama Esztergom.*”

La plej riĉaj urbanoj estis la Francaj, Hispanaj, Belgaj, Italaj komercistoj kaj metiistoj. Ili estis anoj de la urba konsilio, la magistrato. (El la bildo de ilia 13-jarcenta sigelo elformiĝis la blazono de Esztergom.)

En tiu urbo vizitis la hungarajn reĝojn al eksterlandaj regantoj alvenantaj en la landon aŭ travetruantaj. Ekzemple reĝon Géza II en 1147 vizitis imperiestro Konrado III, kaj la germana imperiestro Frederiko Barbarossa (la Ruĝbarbulo) vizitis reĝon Béla (Adalberto) III. La raportistoj, historiistoj veturantaj kun ili emfazis la gravecon kaj riĉecon de la urbo. Arnold de Lübeck, kronikisto de Frederiko, nomis Esztergom “*metropolo de la Hungaroj.*”

Komence de la 13-a jarcento Esztergom estis jam la centro de la ekonomia kaj politika vivo de la lando. Pri tio atestas majstro Rogerius, kanoniko el Nagyvárad (nun Oradea en Rumanio). Kiu kiel okulatestanto eternigis la unuan grandan pereon de la urbo dum la invado de la Tataroj, en sia “Plorinda kanto”, jene: “...*ĉar Esztergom estis pli bona ol iu ajn alia hungara urbo...la Tataroj tre emis pasi tien tra Danubo, kaj tie tendumi...*” Tio baldaŭ realiĝis post la glaciigo de la rivero. Dum kruela sieĝo pereis nia Árpád-epoka ĉefurbo.

Kvankam laŭ la postrestintaj ĉartoj parto de la loĝantaro survivis, fuĝinte en la fortikaĵon, kaj komenciĝis la rekonstruo kaj la enlogiĝo de novaj loĝantoj, sed la urbo perdis sian estran rolon en la lando.

Reĝo Béla IV donacis la reĝan palacon kaj la fortikaĵon al la ĉefepiskopo, kaj sian rezidejon li delokigis al Buda, al la definitiva ĉefurbo de la lando. Tamen li kun sia familio estas entombigita en la preĝejo de la franciskanoj en Esztergom (1270), kiun la Tataroj estis detruintaj, sed kiun li rekonstruis brile. Poste la ĉefepiskopoj plukonstruigis kaj plibeligis la fortikaĵon. Li posedis ankaŭ la Akvaŭrbon situantan sub la fortikaĵo. Tamen la vere urba-karakteraj kaj granddimensia “reĝa urbo” ĉirkaŭita de muroj restis sub reĝa direktado. Vico da monaĥaj ordenoj revenis kaj ekloĝis en la eklezia centro. Ankaŭ la burĝaro altiris je si la atenton: ili luktis por siaj malnovaj rajtoj kaj batalis kontraŭ la ekspansio de la eklezio en la urbo.

Dum la kaosa tempo sekvinta la formorton de la Árpád-dinastio la urbon frapis nova katastrofo: en 1304 la armeo de Vaclav, reĝo de Ĉeĥio, okupis kaj prirabis la fortikaĵon. Tio plurfoje ŝanĝis posedanton en la sekvinta jardeko. Reĝoj Karlo Roberto kaj Ludoviko la Granda patronis la fortikaĵon. En 1327 oni aneksis al Esztergom la sudoriente situantan antaŭurbon Kovácsi (Kovaĉi), kiu estis kvartalo de diversaj metiistoj (forĝistoj, oraĵistoj, monpregadistoj), kaj havis tri preĝejojn.

En la 14-a kaj 15-a jarcentoj Esztergom, dank'al la ĉefepiskopoj, ofte estis scenejo de landaj eventoj, kaj la urbo estis - apud Buda - citadelo de la hungara kulturo. En ilia kortego, kies riĉeco similis al tiuj de la reĝaj kortegoj de Buda kaj Visegrád, ofte estis reĝaj gastoj, eŭrop-famaj sciencistoj kaj artistoj, ekzemple reĝo Ludoviko la Granda, reĝo Sigismondo, reĝo Matiaso, Galeotto Marzio, la fama astronomo Regiomontanus, Márton Ilkus, Paolo Pier Vergerio kaj fine Antonio Bonfini, historiisto de reĝo Matiaso. Bonfini en sia historia verko emfazis precipe la konstruadojn ordonitajn de Johano Vitéz, la edukinto de reĝo Matiaso. Tiu konstruigis apud la malnova katedralo etaĝ-havan bibliotekon kaj observatorion. Bonfini skribis pri liaj plej signifaj kreaĵoj, la fama palaco kaj la “pendantaj ĝardenoj.” Johano Vitéz konstruigis en la fortikaĵo Halon de Kavaliroj. Antaŭ tiun li konstruigis el ruĝa marmoro pompan loĝion kun duobla balkono. Al la antaŭaĵo de la ĉambrego li konstruigis kapelon de la Sibiloj, kie videblas la bildoj de ĉiuj Sibiloj. Sur la muro de la Halo de Kavaliroj laŭvice estas videblaj la portretoj de ĉiuj hungaraj reĝoj kaj de la skitaj prauloj. Li estigis ankaŭ duoblan ĝardenon, kiun li kronis kun kolonoj kaj koridoro etendiĝanta super ili. Inter la du ĝardenoj apud la roko li igis konstrui rondan turon el ruĝa marmoro, kaj tion li ornamigis per diversaj ĉambregoj, elvidejaj balkonoj. La bazilikon de Sankta Adalberto li kovrigis per vitroglazuraj tegoloj. -Beatrica, la vidvino de reĝo Matiaso, loĝis en la fortikaĵo de Esztergom dum dek jaroj (1490-1500).

Valoraj memoraĵoj postrestis el la tempo de ĉefepiskopo Tamás (Tomaso) Bakócz (?-1521). Li igis konstrui la t.n. Bakócz-kapelon per italaj majstroj en 1505, por servi kiel lia tombejo. Tiu estas la plej bela konstruaĵo de la renesanca arĥitekturo en Hungario, la sola, kiu restis nedifektita. La altaron de la kapelo skulptis el marmoro de Carrara Andrea Ferrucci de Fiesole, en 1519.

La Turka konkero, la 1526-a jaro markas ankaŭ la komencon de la pereco de la prospera mezepoka Esztergom. En la katastrofa batalo ĉe Mohács trovis la morton ankaŭ la tiama ĉefepiskopo de Esztergom. Inter 1526 kaj 1543 la lando havis du reĝojn, kaj ses-foje sieĝis la urbon la armeoj de reĝo Ferdinando, de reĝo János Szapolyai, kaj de la Turkoj. En 1530 Ferdinando de-finitive akiris la fortikaĵon. Li translokigis la kapitulon kaj la ĉefepiskopejon al Nagyszombat / Trnava, respektive al Pozsony / Bratislava (nun en Slovakio.) Dank' al tio parto de la trezorejo, la arkivo, kaj la stoko de la biblioteko restis nedifektitaj.

Ferdinando lokigis fremdlandajn soldulojn en la fortikaĵon. En 1543 sultano Sulejmano (la Granda) per grandega armeo kaj multaj kanonoj komencis sieĝi la relative fortan fortikaĵon. Post du semajnoj de heroa kontraŭstaro, la fremda (Hispana, Itala, Germana) soldataro perfidis la fortikaĵon kaj kapitulacis. Dum tiu tempo pereis definitive la eksteraj urboj. La runiĝintajn konstruaĵojn oni ne rekonstruis plu. Ties konstrumaterialon oni uzis por ripari la fortikaĵon kaj konstrui novajn objektojn. Dum tiu tempo pereis la orienta duono de la preĝejo de Sankta Adalberto, kaj multaj konstruaĵoj de la fortikaĵo.

Esztergom estis centro de granda Turka *sanĝako* (administra unuo), kaj iĝis la ĉefa bufropunkto de la atakoj direktataj kontraŭ Buda, Vieno kaj la min ejurboj de Supra Hungario (nun Slovakio). Dum la heroa, sed sensukcesa sieĝo heroe mortis Bálint Balassi, la unua eŭrop-fama

poeto de la hungarlingva liriko, eminenta figuro de la mondo de la limfortikaĵoj.

La plej detrua sieĝo okazis en 1595, kiam oni reokupis la fortikaĵon. Sed tiam pereis preskaŭ ĉiuj mezepokaj konstruaĵoj; la liberigantoj trovis nur neloĝeblajn ruinojn. Inter 1605 kaj 1683 denove la Turkoj regis la fortikaĵon kaj la tutan ĉirkaŭaĵon de Esztergom. Ili antaŭ ĉio rekonstruis kaj fortigis la fortikaĵon, sed konstruis ankaŭ moskeojn kaj kupolhavajn banejojn. Ĉiujn-ĉi neniigis la sieĝo en la jaro 1683; nur kelkaj konstruaĵoj staris ankoraŭ komence de la 18-a jarcento. Lastfoje la Turkoj detruis la urbon en 1685 kaj 1686, kiam ankaŭ Buda iĝis liberigita. En tiuj bataloj akiris meritojn János Bottyán, la Esztergom-devena komandanto de la kavalerio de la fortikaĵo.; poste li iĝis legenda generalo en la liberecmilito de Rákóczi Ferenc II. Kion oni rekonstruis, pereis dum la longdaŭra, sed fine sukcese sieĝo en la jaro 1706, kiam Rákóczi okupis Esztergom-on.

Sur la detruitan teritorion oni logiĝis novajn homgrupojn. Alvenis tien Hungaraj, Slovakaj kaj Germanaj koloniuloj. Tiam elformiĝis la novepoka etna konsisto de la regiono. Pereis 65 hungaraj vilaĝoj, kaj reviviĝis nur 22, jam ĉefe pluretnaj. La rekonstruata urbo en 1725 ricevis sian rangon de libera reĝa urbo, sed ĝia prestiĝo estis nur ombro de tio maljuna.

Disvolviĝis la metiindustrio. en la 1730-aj jaroj jam 17 memstaraj gildoj funkciis en Esztergom. Gravan rolon ludis ankaŭ la komerco, la produkto de vinberoj kaj vino. Tiam estiĝis la baroka Akvourbo. Karakterizas ĝin la trankvila simpleco kaj mezur-observo de la burĝa baroka arkitekturo. La plej belajn konstruaĵojn oni trovas sur la merkato-placo de la urbo, la nuntempa placo Széchenyi, kaj en la najbaraj stratoj.

En 1761 la ĉefepiskopejo re-ricevis la fortikaĵon. Du jarojn poste komenciĝis la konstruo de la grandioza eklezia centro. Parton de la fortikaĵmonto oni forportis, kune kun la preĝejo de Sankta

Adalberto kaj la restaĵoj de la fortikaĵ-muro, por gajni spacon por la planata katedralo. Malgraŭ ĉio-ĉi la disvolviĝo de Esztergom tre malakcelis, kaj post la finkonstruo de la katedralo preskaŭ tute haltis.

Komence de la 20-a jarcento Esztergom estis jam nur tial interesa urbo, ĉar ĝi estis administra centro; tamen estis signifaj ĝiaj kulturaj kaj instruaj institucioj. Malbonigis la situacion de la urbo, ke sekve de la packontrakto de Trianon (1920) ĝi iĝis landlima urbo, perdinte gravan parton de sia altir-areo.

Inter la du mondmilitoj (de 1924 ĝis 1941) vivis tie somere la fama poeto Mihály Babits,. Lia domo estis fokuso de la literatura vivo de Hungario, kaj efikis ankaŭ al la spirita evoluo de Esztergom.

En la 1930-aj jaroj okazis la elfosado kaj restaŭrado de la restaĵoj de la reĝa palaco el la epoko de la Árpád dinastio. Denove plialtiĝis la signifo de la urbo. Dum la dua mondmilito Esztergom suferis tre seriozajn damaĝojn, sed la rekonstruo baldaŭ malaperigis la spurojn de la milito. Krom la fremdultrafika signifo, fortiĝis la kultura kaj kleriga rolo de la urbo: en ĝiaj bazaj, mezaj kaj superaj lernejoj studadas ĉiujare 8 000 gelernantoj. Ekde la 1960-aj jaroj komenciĝis loka industria disvolviĝo, la urbo iĝis bazo de la hungaria il-maŝinindustrio kaj instrument-fabrikado.

Kiu veturas al Esztergom, povas ĝui jam de malproksime la vidon de la katedralo, kiu estas la plej monumenta konstruaĵo de la hungara klasikismo. Ĝi regas super la pejzaĝo, super la Danub-kurbiĝo, fermite en florkronon de la montoj.

Simbolo de la urbo Esztergom estas tiu plej granda preĝejo de Hungario, konstruita sur la loko de la ruinoj de la iama preĝejo de Sankta Adalberto, laŭ planoj de Pál Kühnel, János Pach kaj József Hild, inter la jaroj 1822 kaj 1869. Okaze de ĝia konsekro (en 1856) komponis Ferenc Liszt la Meson de Esztergom. La mezuroj estas fascinaj ankaŭ en la interno de la monumenta preĝejo konstruita laŭ klasikisma stilo: ekzemple la interna alteco de la kupolo estas 71,5 m; imponaj estas ankaŭ la grandiozaj volboj kaj la grandega altarbildo de Michelangelo Grigoletti. En la flanka kapelo de Sankta Stefano la martiro videblas brilantaj relikvoj de divers-naciaj sanktuloj, kaj valoraj or-artobjektoj. Je la suda flanko troviĝas la sola nedifektita parto de la iama mezepoka katedralo, la Bakocz-kapelo konstruita el ruĝa marmoro. (Bakócz estis ĉefepiskopo de Esztergom, kiu preskaŭ estis elektita papo.) La konstruistoj disigis la iam pli malproksime starintan konstruaĵon je 1 600 pecoj, kaj tiujn ili enkonstruis en a novan preĝejon.

En la trezorejo de la katedralo oni gardas la majstroverkojn de la mez- kaj nov-epoka ĉizelarto. Ekde la 13-a jarcento uzita kronada ĵurokrucio, artaj drat-emajlaj ciborioj,

monstrancioj demonstros la eminentan fakan scion de la hungaraj oraĵistoj. Krom la or-artaĵoj, la trezorejo posedas ankaŭ riĉan kolekton de la malnova hungara kaj eŭropa teksaĵ-arto (mesovestaĵoj, manteloj, altartukoj ktp.)

En la suda turo troviĝas granda sonorilego, kies gongado aŭdiĝas malproksimen. De la supro de la granda kupolo malfermiĝas belega panoramo, la pejzaĝon zonas la montaroj Börzsöny, Visegrád, Pilis kaj Gerecse. Okcidente oni povas vidi la valon de Danubo kaj la Malgrandan Ebenajon. Malsupre videblas la serpentumaj stratoj kaj altaj preĝejturoj leviĝantaj el la varietegmentaj domvicoj de la urbo, eligante historian etoson. Rekte ĉe la mursubo de la katedralo, sur la rando de la monto staras malnovaj muroj, bastionoj, rondeloj, kiuj estas restaĵoj de la fortikaĵo. La restaĵoj de la iama reĝa palaco kaj fortikaĵo ĝis la 1930-aj jaroj estis kaŝitaj en la grundo. Inter la jaroj 1934 kaj 1938 oni elfosis la gravajn partojn de la palaco, kaj oni restaŭris ilin. La elfosado daŭras eĉ nuntempe.

La pasinto reviviĝas antaŭ ni, se ni promenas sub la romanik-stilaj volbaroj kaj pordegoj, tra la loĝĉambroj kaj stratetoj. Ĉi tiu parto de la palaco iĝis konstruita en la tempo de reĝo Béla III (1172-1196). Kun sia edzino, filino de la franca reĝo Ludoviko VII venis ĉi tien Francaj konstrumajstroj, kiuj konstruis la malfru-romanikan-gotikan fortikaĵkapelon, fine de la 12-a jarcento. En la kapelo estas videblaj freskoj el la 12-a – 14-a jarcentoj; sur la muroj de la iamaj loĝturoj, la plej belaj freskoj de la frua hungara renesanco.

De la teraso de la palaco admireblas Esztergom. En la subo ni povas vidi domojn, preĝejojn de la iama ĉefepiskopa urbo aŭ Akvaurbo, kaj la palacon de la primaso. Vid-al-vide estas la monteto de Sankta Tomaso. Inter la montoj kaj Danubo situas la interna urbo de Esztergom. Ankaŭ sur la norda flanko de la katedralo ankoraŭ staras la muroj de la fortikaĵo. De la norda rondelo estas bela panoramo sur la apud-danuban slovakian urbon Šturovo (Párkány), sur la valon de la rivero Garam (Hron), sur la Akvaurbon, kaj sur la nordan kvartalon de Esztergom (Kampo de Sankta Georgo).

Tiu kvartalo ricevis la nomon Akvaurbo pro tio, ke ĝi estas konstruita sur la bordo de la riverbranĉo Malgranda Danubo. Ĝiaj iamaj urbomuroj, mezepokaj bastionoj, turkaj rondeloj ankau nun estas videblaj apud la Danub-borda promenejo. Ĉe la norda fino de la urbomuro, surborde de la Granda Danubo interesa memoraĵo alvokas la atenton: ŝtontabulo kun turka surskribo pri la triumfa sieĝo de Esztergom fare de sultano Sulejmano. Inter la urbomuroj en zig-zagaj stratetoj kaŝiĝas restaĵoj de Turkaj moskeoj kaj banejoj.

En la serpentuma ĉefstrato de la Akvaurbo, inter la barokaj kaj klasikismaj konstruaĵoj staras la Primasa Palaco, kreaĵo de József Lippert (1880-1882). En ĝia unua etaĝo troviĝas la mondfama Kristana Muzeo, fondita de ĉefepiskopo János Simor. La muzeo havas tre riĉan kolekton de lea mezepoka hungara tabulpentro-arto kaj skulptoarto, krome de la itala kaj okcident-eŭropa pentroarto. Ĉi tie estas videblaj interalie la fama Sinjorĉerko el Gramszentbenedek: kapelosimila, malfru-gotika konstruaĵo skulptita el ligno, ornamita per koloraj statuoj. Ĉi tie estas troveblaj ankaŭ la altarbildo de Tamás Koložsvári el la 15-a jarcento, altarbildo de majstro M.S., (1506), gotikaj flugilaj altaroj el Norda Hungario (nun Slovakio), kreaĵoj de la Italaj, nederlandaj, flandraj majstroj de la 13-17-a jarcentoj, goblenoj el la 16-18-a jarcentoj, kaj la unike valora kolekto de fajnancoj kaj porcelanoj.

Same en la Akvaurbo staras la belproporcia baroka konstruaĵo de la Muzeo de Bálint Balassi, konstruita sur mezepokaj bazoj. Post la forpelo de la Turkoj ĝi estis dum longa tempo sidejo de la Departemento Esztergom.

Sur la ĉefplaco de la Akvaurbo troviĝas la du-tura parokia preĝejo, kiun la jezuitoj konstruis inter 1728 kaj 1738, krome ankaŭ la unu-tura franciskana preĝejo. Ambaŭ estas kreaĵoj de la baroka arkitekturo.

Ĉe la suda fino de la Akvaurbo staras la konstruaĵo de la Ĉefkatedrala Biblioteko, konstruita en 1853 laŭ planoj de József Hild. Tio estas la plej riĉa eklezia biblioteko en Hungario. Ĝi gardas 250 000 volumojn, inter kiuj troviĝas multe da kodeksoj kaj pra-presajoj. Ekzemple: latinlingva klarigo al la Kanto de Kantoj el la 12-a jarcento; la Kodekso Lövvöldi, donaco de reĝo Matias Hunyadi, aŭ la Kodekso Jordanszky, kiu enhavas la hungaran tradukon de la Biblio el 1516-1519. Tie estas ankaŭ la grandegaj mesolibroj de Bakócz kaj Vladislao, kaj la Biblio Balassa. En tiu-ĉi Andreo Balassi notis la cirkonstancojn de naskiĝo kaj morto de Bálint Balassi.

Sur la proksima monteto de Sankta Tomaso staras fama baroka Kalvario kaj klasikisma kapelo. La kapelon oni konstruis komence de la 19-a jarcento super la ruinoj de la Árpád-epoka preĝejo, honore al la herooj mortintaj por Esztergom. La monteto mem ricevis sian nomon pri tiu preĝejo, kiun ĉefepiskopo Lukács Bánffy konstruigis je honore de Sankta Tomaso Beckett, ŝmartira ĉefepiskopo de Britio. Lukács Bánffy kaj Tomaso Beckett estis kunstudentoj en la universitato de Parizo. La preĝejo kaj la ligna fortikaĵo konstruita tie fare de la Turkoj jam antaŭlonge pereis. Surloke estas sur la montosupro kirle-kurbaj stratoj, dometoj de la konstruintoj de la katedralo, majstroj de la 19-a jarcento.

Ĉi tiuj havas etoson similan al tiu de la iama Tabán en Buda. Ĉe la montosubo la blua akvospegulo de la strandbanejo kaj la klasikisma konstruaĵo de la Hotelo Banejo estas videblaj. Tie tranoktis Lajos Kossuth okaze de sia varba rondvojaĝo, aŭtune de la jaro 1848.

Sur la suda flanko de la monto kurbiĝadanta ŝtupara vojeto kondukas malsupren al la barokstila kapelo de Sankta Stefano.

La ĉefplaco de la urbo, la placo Széchenyi estas protektita artobjekto. El la barokaj, Ludoviko XVI-stilaj kaj klasikismaj konstruaĵoj elstaras la unuetaĝa baroka Urbodomo. Originale tio estis teretaĝa nobeldomo de János Bottyán la blinda, kuruca generalo (1689). Ĝian etaĝon oni konstruis en 1729. La domo forbrulis en la 1750-aj jaroj. La nuntempan aspekton ĝi ricevis inter la jaroj 1770-1773, laŭ planoj de Antal Hartmann, loka arkitekto. Pri tio atestas ankaŭ la ŝtonskulptaĵo el ruĝa marmoro, kun jarnumero, videbla sur ĝia fasado, montrante la blazonon de la urbo Esztergom: palaco inter la turoj defenditaj de urbomuroj, sube la sep-tranĉa ŝildo de la Árpád-gento.

Ĉe angulo de la konstruaĵo staras bronza rajdostatuo de János Bottyán la blinda, generalo de princo Rákóczi Feenc II. La statuon, kiu memorigas nin je la iama posedanto de la domo,

kreis István Martsa. La Sankta Triunuo starante meze de la placo estas kreaĵo de György Kiss el 1900. Apud la urbodomo en la Bottyán János strato troviĝas burĝaj domoj kun ornamitaj ligno-pordegoj. Tie staras ankaŭ la preĝejo de la franciskanoj, konstruita inter 1700 kaj 1755. Ĝi havas valoran barokan meblaron. Vid-al-vide estas la palaco de la grafa familio Sándor, la familio de Móricz Sándor nomita la “diablorajdanto”.

Irante al la Malgranda Danubo videblas bela baroka konstruaĵo: la intern-urba parokia preĝejo. Tion konstruis Ignác Oratsek en la jaroj 1757-1762. Ĝi havas valoran meblaron. Pli malproksime staras la klasikisma, rondforma preĝejo de Sankta Anna, en la korto de n-ro 60 de Kossuth Lajos strato estas ligna-ŝinda grek-ortodoksa preĝejo, konstruita de la malnovaj Serbaj koloniuloj de Esztergom en la jaro 1770.

Jena bele situanta urbo, havanta multajn artobjektojn, atestas pri la tempestaj jarcentoj de la historio de Hungario. Nuntempe la urbo estas destinstacio de multaj turistoj, kiuj ŝatas la belecon de la pasinto kaj la arton. Ŝajne ĝi re-ricevas nun ion el sia rolo plenumita en la politika vivo de la lando, kaj renoviĝeblas ĝiaj belaj konstruaĵoj kaj riĉaj tradicioj.

**

(La hungarlingvan tekston de la retpaĝo de la urbo Esztergom www.esztergom.hu elŝutis kaj espereantigis László Pásztor kaj Lászlóné Pásztor, Miskolc, laŭ permeso de burĝomajstro Tamás Meggyes kaj turisma respondeculino Barbara Berta.)

Ezt az újságot a MESZ elnökhelyette dr. Dudich Endre c. professzor úr lektorálta.

Ĉi tiun gazeton lektoris vicprezidanto de HEA, D-ro profesoro Endre Dudich.

NORDHUNGARIA INFORMO

Pásztor László H-3530. Miskolc, Király u.25. 2/2.

Tel.: + 36 70 206 1739

Retpošto / E-Mail: pasztor.laszlo4@chello.hu

Weblap / Retpaço: <http://members.chello.hu/pasztor.laszlo4>
<http://kiralylajos.extra.hu>